

36. SZÁM

A

kéthavonta, 350 példányban megjelenő tájékoztatója

Felelős szerkesztő: *Sarkadi Ilona*

Felelős kiadó: *dr. Matolcsy György*

Szerkesztőség: Budapest II., Vörös Hadsereg útja 64.

Telefon: 364-132

Eng. sz.: III. /ÜHB/1976.

Borítóterv: *Bányai István*

Fotók: *Haris László*

36. szám

Lapzárta: 1980. október

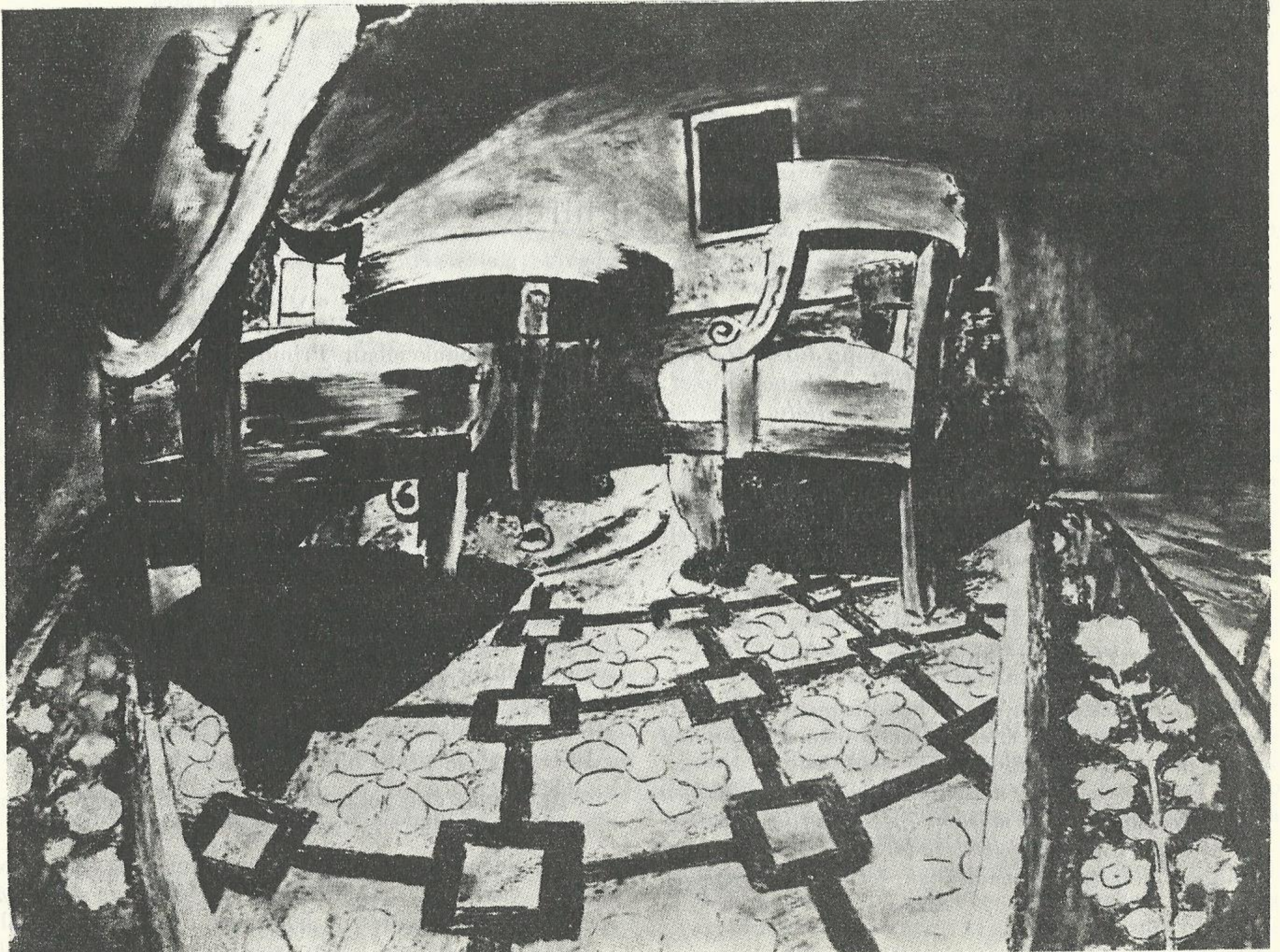
80. 07036 Petőfi Nyomda, Kecskemét

Tartalom

GRATULÁLUNK RÓFUSZ FERENCNEK

akinek LÉGY c. filmjét a III. Ottawai Nemzetközi Animációs Filmfesztiválon közönségnagydíjjal és kategóriadíjjal, továbbá a Thesszaloniki Nemzetközi Filmfesztiválon elismerő oklevéllel jutalmazták!

Rófusz Ferenc: A légy

Stúdióbizottság

A Stúdióbizottság az elmúlt időszakban tartott értekezletein történtekről, illetve az ott hozott határozatokról tájékoztatjuk az olvasókat.

Szeptember 9-én döntés született arról, hogy

— az első novemberi stúdióbizottsági értekezleten meg kell tárgyalni a műtermek önelszámolási — gazdálkodási rendszerének a kialakítását;

— a Hungarofilm—Pannónia együttműködés új szabályozására készülő anyagban az egészestés filmek bevételein alapuló gyártásfinanszírozási rendszer is szerepeljen;

— a rugalmas létszám-átirányítások érdekében a heti gyártási értekezleteken a produkciós műtermek jelezzék felszabaduló vagy hiányzó munkaerőigényeiket és a szolgáltatási műteremvezetővel együtt döntsenek a szükséges, illetve lehetséges átcsoportosításokról;

— a következő stúdióbizottsági értekezleten tájékoztatást kell adni a műtermekre lebontott bértömeggazdálkodás kialakításának lehetőségeiről és feltételeiről.

Szeptember 16-án a szakmai vizsgák bevezetéséről készült javaslatot vitatták meg. Ezt követően döntés született arról, hogy tervezetet kell kidolgozni a filmfőcímek tartalmának szabályozásáról; továbbá arról is, hogy a műtermi bértömeg- és létszám-gazdálkodás bevezetése érdekében próbaszámításokat kell készíteni az I—II. és a VI. műtermek bázisbértömegének megállapítására.

Szeptember 30-án a stúdióbizottság megvitatta a produkciós műtermek 1981. évi előzetes kulturális terveit, illetve évi előzetes árbevételi terveit.

Következő napirendi pont: az 1980. évi vállalati bérfejlesztési keretből a stúdió rendelkezésére bocsátott 22 500 Ft/hó összegről a Stúdióbizottság a szakszervezeti főbizalmival egyetértésben úgy döntött, hogy a műtermek és a központi apparátus részére létszámarányosan osztandó fel.

Az október 14-i stúdióbizottsági értekezlet napirendjén elsőként az 1981. évi kulturális és gazdasági tervezés témája szerepelt. Határozat született arról, hogy a produkciós műtermek, illetve a Kereskedelmi és Propaganda Iroda milyen módon, milyen ütemezésben és lebontásban, milyen szempontokat és tényezőket figyelembevéve készítse el terveit. Az értekezlet napirendjén szereplő egyéb ügyekben hozott határozatok:

— a szakképzett munkaerő-utánpótlás szervezett formában történő biztosítása érdekében fel kell venni a kapcsolatot a Képző- és Iparművészeti Gimnázium illetékeseivel;

— felül kell vizsgálni a Kollektív Szerződést az egyes munkakörök gyakorlati idejének beszámítása szempontjából, és ha szükséges, javaslatot kell tenni a KSz megfelelő módosítására.

Műtermi hírek

I. műterem

Október 1-én elkezdték rajzolni Nepp József *Hófehér* c. egészestés filmjét. Folytatódnak a Gémes József: *Daliás idők* c. filmjének festési, s a *Fehérlófia* kifestési, munkálatai.

Ez alkalommal a *Fehérlófia* c. produkcióról szándékoztunk részletesebb tájékoztatást adni, ezért kértük fel a rendezőt, Jankovics Marcellt egy beszélgetésre. A beszélgetés azonban túlnőtt a tájékoztatás keretein és „alkotói pillanatképet" is ad.

Beszélgetés Jankovics Marcellel

Második egészestés filmje, a Fehérlófia *gyártási munkálatai utolsó harmadába értek, amikor Jankovics Marcellel ezt az interjút készítettük.*

Első kérdésem a „nagy másodikra" vonatkozik. Milyen érzésekkel vágtál bele a második egészestés film készítésébe? Mekkora tehertételt jelentett a tarsolyban levő elsőfilm, a János vitéz *túlszárnyalásának, lekörözésének igénye, vagy talán kötelessége?*

A *János vitézt* egyfajta védett helyzetben csináltam A stúdió nem is próbálta kihangsúlyozni a szerepem ebben a produkcióban. Primus inter pares alapon kerültem egy közös vállalkozás élére. Különösebb, elmélyültebb tanulmányok nélkül is bízni lehetett abban, hogy Petőfi, illetve az első magyar hosszú rajzfilm be fogja hozni a nézőket a moziba. Az „első nagy filmnél" még vannak, lehetnek bocsánatos vétkek, persze ez az egyéni ambíciókon mit sem változtat.

Most több munkám van, magasabbra teszem a mércét, de azt hiszem a második és a harmadik film között is hasonló az összefüggés. A nagyot dobás drukkja persze most is bennem van, de valójában amikor dolgozik az ember, egyszerűen nincs idő a drukkra, nincs tere a kétkedésnek. Főleg a forgatókönyv megírásától, a különféle változatok elkészítésétől, az elfogadásig tartott az az időszak, amikor rengeteg kétség gyötört.

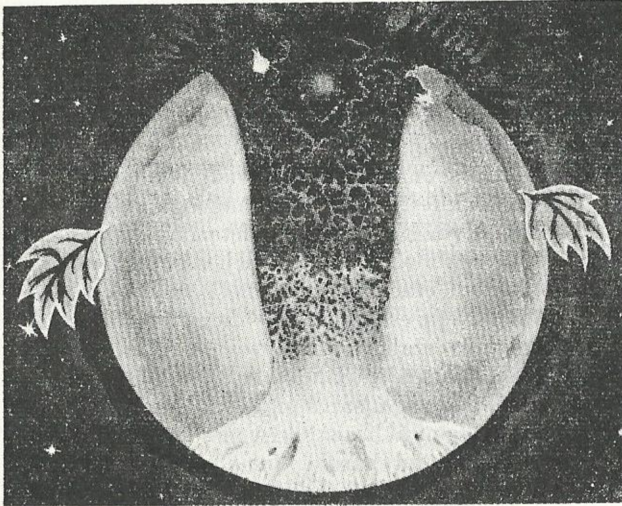
Azután az első hosszabb összevágott muszter bemutatásakor, a film első megmérettetésekor.

Állandóan jelenlevő kérdés bennem az is, hogy hogyan viszonyul majd a moziforgalmazás a filmhez. Nekem meggyőződésem, hogy nem a kommerciális alkotásokkal, hanem a tényleges valós értékekkel kell

* A beszélgetést a *Fehérlófia* fotóival illusztráljuk. (A szerk.)

becsalni a nézőket a mozikba. Nem tudom, hogy mennyire, mennyien adnak igazat nekem ebben . . .

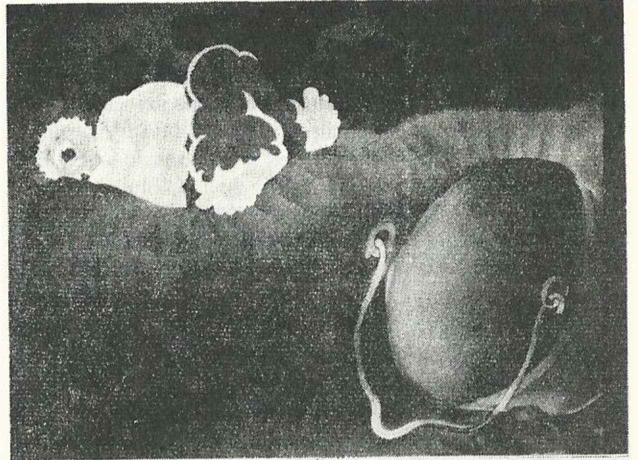
Ha már itt tartunk, te milyen közönségre, a közönség mely rétegeire számítasz?

A természetes, a mindennapi közönségre. Ez alatt azt a közönséget értem, amely a statisztikai felmérések alapján a moziközönség zömét teszi ki. Iskolás korosztályú gyerekektől, azoktól, akik már nem szülői kísérlettel járnak moziba, addig a korosztályig, amelynek a tagjai még megszállott mozibajárók. Magamról tudom, hogy az ember egy idő után már nem annyira lelkes filmnéző. Nálam egy ideje az olvasás dominál és jelentősen lecsökkent a mozibajárás. Megnézem azoknak a munkáit, akiket eddigi műveik alapján megszerettem, akiket figyelemre méltóaknak tartok, de már nem megyek el újakat felfedezni. Ha elmegyek és körülnézek, akkor azt látom, hogy a közönség nagy részét húsz éven aluliak teszik ki. Persze vannak idősek is. De én nem rájuk akarok építeni. Mint ahogy a kisgyerekekre sem. Legszívesebben persze a saját korosztályomhoz szólnék, de mivel tudom, hogy nem innen kerül ki a mozibajárók nagy többsége, inkább elsősorban a fiatalokhoz szólok. Ugyanakkor — megvallom — nagyon bizonytalan elképzelésem van a film közönségfogadtatásáról. Vannak félelmeim, azzal együtt, hogy én — úgy érzem — jóval többre értékelem a nézői befogadóképességet, mint a rendezők nagy többsége.

Amikor megnéztem a film első húsz perces összevágott muszterét, szinte fejbevágott az animációban — és főleg hosszabb terjedelemben — eleddig még nemigen tapasztalt töménység, koncentráltság, anyaggazdagság. Vajon mekkora küzdelmet jelentett, jelent a stúdión belül ezt az eddigieknél kétségkívül jóval munkaigényesebb produkciót létrehozni? Voltak-e, vannak-e ebből fakadó konfliktusok? Egyáltalán, felmerültek ilyen problémák?

Először is a film szokatlansága, mássága nem feltétlenül abból fakad, hogy valami nagyon szokatlant, nagyon mást akartam csinálni. Régóta zavar egy esztétikai probléma. Ebben a műfajban, akár tetszik, akár nem, létezik egyfajta eklekticizmus. Már csak azért is, mert képzőművészetet transzponál. Egyszerűen csak arról van szó, hogy egy hátteres megfest valamit egy

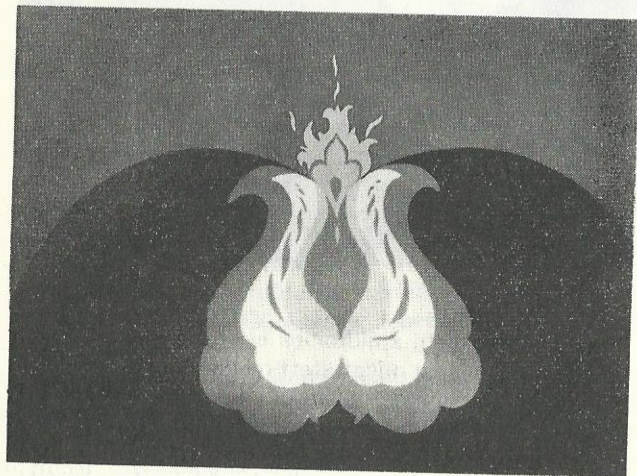
bizonyos stílusban, s akkor ez elé tesszük az egészen másfajta stílusban megfestett celluloidokat. Kétféle útja létezik az egységesítésnek: vagy a háttereket oldják meg celluloidszerűen, vagy a celluloidanyagot formálják háttérszerűen. Gémes és én az utóbbi megoldást választottuk. Kovásznai az ellenkező irányban kísérletezett; ő a hátteret hozta fel a celluloidhoz. Másrészt szintén ugyanide tartozik, s elvezet a kérdésedre adandó válaszhoz is: kicsit erősen fogalmazva, de azt kell mondanom, hogy számomra a kontúrozás alkalmazása szinte kizárja a művészet lehetőségét. Amennyiben vannak olyan kiemelkedő pillanatai a grafika történetének, amelyek még elviselik a színezett rajzokat, akkor lehet csak arról beszélni, hogy egy hátulról kifestett színéről kontúrozott rajz része lehet bármifajta képzőművészeti áramlatnak.

Én mindig megpróbáltam mono-stílusban maradni. (Ez a *János vitéz*nél nem sikerült, de ott dramaturgiai okok játszottak közre. A szecesszió egységben tartotta a filmet, nem képzőművészetileg, hanem dramaturgiailag volt eklektikus a film.) A kisfilmek esetében hasonlóan gondolkodtam. Nem véletlenül dolgoztam fekete-fehérben: így igyekeztem megfegyelmezni magam. Abban a pillanatban, amikor színes filmbe kezdek, s ezt komolyan veszem, el kell hagynom a kontúrokat, mert különben — én legalábbis így látom — kifestőkönyvet csinálok. Most kontúr nélküliek a figurák s ez a módszer rendkívül felszabadított.

Mindezeket elöljáróban el kellett mondanom ahhoz, hogy rátérhessek a tényleges válaszra.

A gyártás során az első komoly nehézség akkor támadt, amikor a kifestők — törvényszerűen — szembefordultak a filmmel. Én abból indultam ki. hogy mivel nincs kontúrozás, bármilyen szokatlan és nehéz is a kifestés, időben nem lehet hosszabb, mint egy azonos nagyságrendű hagyományos munka kihúzása-kifestése. A kifestők tagadhatatlanul rájátszottak arra, hogy a munka szokatlan, és nehéz, s a film elején volt egyfajta lassító mozgalom. Tulajdonképpen bérharc zajlott le az én produkcióm terhére; ki akartak harcolni egy magasabb bérkategóriát és ez sikerült is nekik. Másrészt az

előző produkciókban, amelyek valójában semmivel sem voltak egyszerűbbek, nagyon kifáradtak. Mindennek természetesen egy olyan produkció issza meg a levét, ami szokatlanságával tüntet, s amire lapátostul rá lehet hányni minden bajt. Változatlanul ezért úszik a produkció. A rajzolás is nehezebb mint a megszokott. Ez főleg abból adódik, hogy épp a fent említettek miatt a kifestésnek mindent nagyon előkészítve adunk oda. Egyrészt nem konstans színmintákkal

dolgozunk, pedig léteznek, hanem mindig mindent beírunk, lapról-lapra. Ha egy ecsetvonásnak vastagságot kell adni, két vonallal jelezzük.

És milyen az együttműködés a többi munkatárssal, milyen csapatszellem alakult ki?

Az ember megpróbál megfelelő partnereket találni, akikkel hasonlók a törekvéseik, s ha ez sikerül, nincs is különösebb probléma. De nem alakult ki igazi csapatszellem. És ez nagyon zavar. Nem tudom magammal ragadni az embereket. Vannak nagyon jól dolgozó munkatársaim, a többségükre ez a jellemző, de ez még nem igazi csapatmunka. Rengeteget és nagyon jól dolgozott a filmben Szalay Edit. Szórády első pillanattól fogva utálta a figurákat, de küszködve, kínlódva velük, a film csúcspontjait hozta létre. És a hátteres, Hegedűs László, egészen extra-tehetség, bár nagyon nehéz vele dolgozni. Rengeteget segített Richly Zsolt a figurák tervezésében és egyes jelenetek színvilágának megteremtésében. A figurák megformálásakor oda-vissza játék folyt köztünk; alakítgattuk, át meg átrajzoltuk egymás terveit.

Sok szó esett a kifestési problémákról. De más oldalról vizsgálva a kérdést: mivel ez a produkció kifestésigényes, felemelte a kifestőket fázisrajzólói, illetve még ennél magasabb szintekre is. Tudom, hogy sok vezetőrendező is robotoknak tartja a kifestőket. Én naponta lejárok hozzájuk. Így volt ez a *János vitéz*nél is, így van most is. Eközben kiderül, hogy van olyan köztük, akinek megy ez a munka, aki tudja, aki szereti ezt csinálni. Van, aki nem szereti, van aki nem tudja. Így lehet osztályozni az embereket.

A Fehérlófia után mit szeretnél csinálni, milyen terveid vannak?

Pontosan a korábban említett körülmények miatt azt tervezem, hogy ha még egyszer egészestés filmet csinálhatok, fekete-fehérben fogok dolgozni. E két szín gazdagságát szeretném kibontani. Olyan grafikai hatásra gondolok, mint a fekete-fehér rövidfilmjeim esetében. Tehát a körülményekhez alkalmazkodva, de kísérletezni szeretnék.

És most hadd tegyek egy kis kitérőt, mielőtt elmondanám, hogy mit is, milyen témát szeretnék ily módon feldolgozni.

Meggyőződésem, hogy az emberiség több ezer év óta azonos témák kifejtése, művészi megfogalmazása iránt érdeklődik. A világban magában léteznek ezek az alapközhelyek, vagy ideák s mi ezekről beszélünk évezredek óta. Azt hiszem, ezzel a nézetemmel nem állok egyedül.

Szerintem Nepp és Dargay is — hogy két tőlem teljesen eltérő művészalkatot említsek — ilyen témákat, gondolatokat formál meg újra és újra. Ezek az örök témák attól lesznek újszerűek, ma is érdekesek, hogy egy mai művész nyúl hozzájuk. A mese ilyen szempontból azért jobb mint bármely más mű, mert a tiszta struktúra még jobban kitapintható rajta, ezt érezhetem leginkább a magaménak. Ugyanakkor sok maisággal ruházható fel. Ezért esett a választásom mesére a a *Fehérlófia* esetében. Kérdés, hogy ez a régi struktúra hitelesen közvetíti-e ma is világunkat. Nincsenek-e

benne óriási tévedések? Nincsenek, de ma már másképp közelíthető meg mindez. Ezért a *Fehérlófia* utáni filmemben is egy új struktúrát szeretnék létrehozni, mint ahogy a *Fehérlófiá*-ban a naprendszert választottam modellül, s ennek mintájára építettem ki figuráim kapcsolatrendszerét is. 1964 óta foglalkoztat az a gondolat, hogy az elemi részecskéket is antropomorfizálni lehetne, s a köztük levő fizikai viszonylatok áttehetők emberi viszonylatokká. A marxizmus azt tanítja, hogy a társadalmi mozgások magukba foglalják a biológiai mozgásokat és így tovább, le egészen az elemi fizikai mozgásokig, valamennyi mozgásformát. Ebből kiindulva, ennek alapján építeném fel egy új egészestés film struktúráját, ami mellesleg jól elbírná a fekete-fehér megoldást is.

Végülis, te nem hiszel abban, hogy egy ősi mese megáll önmagában is a lábán, korszerű lehet és hordozhat a mához szóló üzenetet?

Már nem tudok elvonatkoztatni ettől a filmtől, aminek megvalósítását hat évi előkészítés és küzdelem előzte meg. Erről a témáról már csak a megvalósított, megvalósuló film tükrében tudok vitatkozni. Különben ennek a története a *János vitéz*-ig nyúlik vissza. A *János vitéz* megfilmesítésének ötlete olyan hirtelen jött, hogy nem volt időm alaposabban elmélyedni a témában, így változtatásaim is sokszor önkényesek voltak. Alapos embernek ismerem magam, és nem akartam mégegyszer ilyen felkészületlenül nekikezdeni egy filmnek. Három éves kutatómunka előzte meg a forgatókönyvírást, annak az elméleti tapasztalatait ezer oldalon írtam meg. Kutatásaim során megtaláltam valamit, ami revelációszámba ment, s amitől tudtam, hogy nem lehet eltántorítani, ami nélkül az egész téma nem is érdekel.

Véleményem szerint a ma művészeinek kötelessége, hogy az archaikus formákat mai struktúrákban fogalmazzák meg.

Félbeszakítottalak, miközben távlati elképzeléseidről beszéltél. Vannak még konkrét filmterveid?

Függőben van egy Biblia-sorozat, amely a Magyar Televíziónak készülne. Ezt nagyon szeretném megcsinálni. Vannak rövidfilm-terveim, amiket még nem adtam be, de egyik sem jobb mint a *Küzdők*. Dercourtnak, a Télécip egyik főnökének nagyon megtetszettek a *Fehérlófiá*-ból látott rajzok, így szó esett egy esetleges későbbi együttműködésről. Most úgy érzem, szívesen dolgoznék egy ilyen produkcióban.

(Sarkadi Ilona)

II. műterem

A kisebb reklám- és egyéb rendelt filmek mellett folytatódnak a *Pumuckl* sorozat gyártási munkálatai. Az új NSZK megrendelésre gyártott *Leo* sorozat (r: Temesi Miklós) elkészült epizódjai kapcsán megrendelői kifogások merültek fel. Jelenleg tárgyalások folynak a megrendelőkkel. A tárgyalások eredményéről következő számunkban tudósítunk.

Temesi Miklós tovább dolgozik a *Horgászetika* sorozaton.

Gyártásba vették Halmai László: *Szárnyas lények boltja* c. egyedi filmjét is.

Az elmúlt időszakban a műteremben elkészült filmek közül Lisziák Elek: *ISO (Híd) II.* c. és Klausz Alfréd: *Hungexpo-blokk I—XI.* munkáit említjük meg.

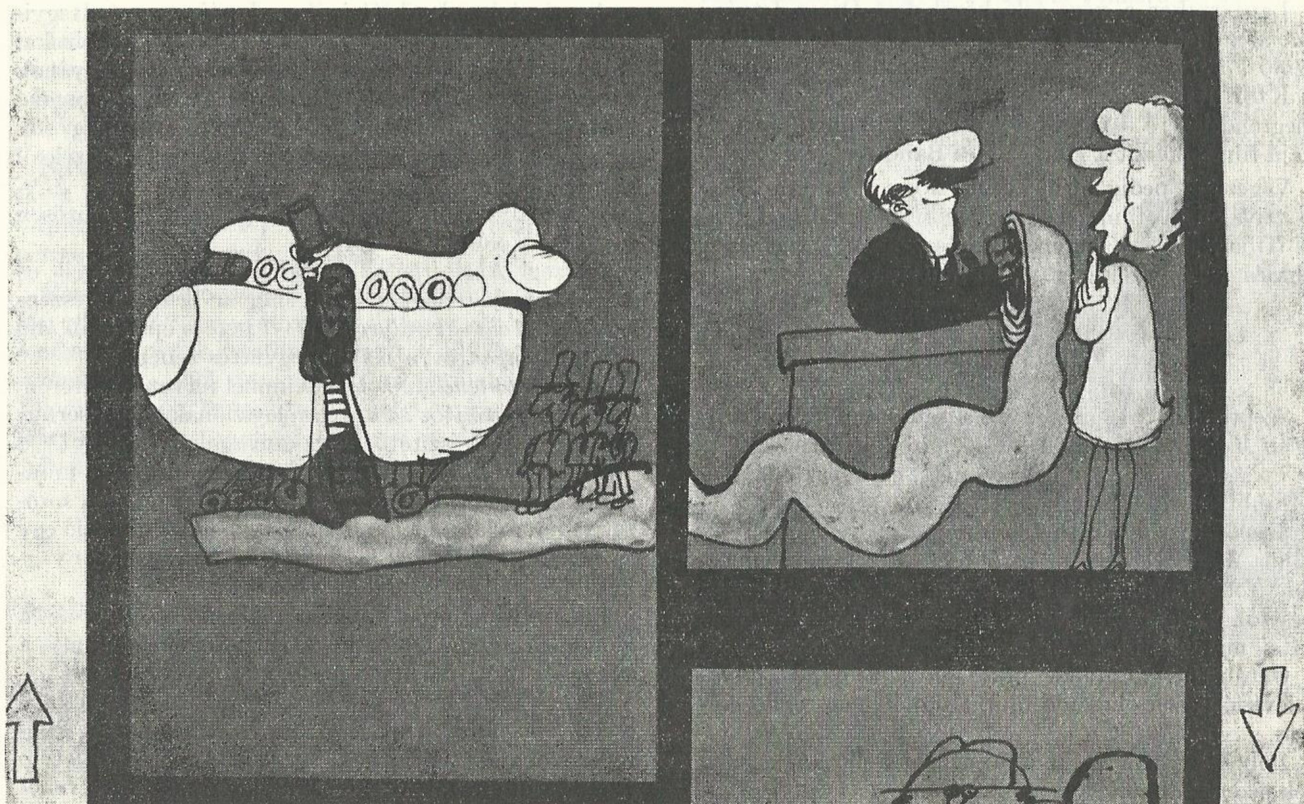
III. műterem

Párhuzamosan folynak a *STOP! Közlekedj felnőtt módra!* gyártási, illetve a további epizódok előkészítési munkálatai.

Szeptember 30-án vették át — nagy tetszéssel — a Magyar Televízió illetékesei Dargay Attila: *Vuk* c. négyszer húsz perces TV egyedi filmjének második részét. Folytatódik Vajda Béla: *Páternoszter* c. rajz egyedi filmjének gyártása. Módosított átadási határidő: 1980. november 30.

Herpai Zoltán befejezte kísérleti alapból készült

Páternoszter

Virágfilmjét. Herpai ezen a munkán kívül az ITV *Kölcsönhatások* c. natúr filmjéhez készít 10 perces animációs részt. Készül Bélai István: *Nagy verseny* c. rajzfilmje, a Televízió Politikai Adások Főszerkesztőségének megrendelésére.

Gyulai Liviusz a *Jómadarak II.* c. televíziós rajzfilmsorozat vázlatain dolgozik.

IV. műterem

René Laloux ideiglenesen, de a tervezettnél jóval hosszabb időre Budapestre költözött s személyesen irányítja a *Jövő csapdái* munkálatait. Vezető animátor: Hernádi Tibor. Az eredményesebb munka érdekében sok változás történt a *Jövő csapdái* gyártásszervezésében is. A műterem új produkciója: Varsányi Ferenc: *Háborúra derű* című 20 perces filmje, amelyet a Magyar Televízió a szilveszteri műsorhoz rendelt. Varsányi ebben a filmjében a rajzfilmet pixillációval és natúrfilmmel keveri. A háttérvetítés is nagy szerepet kap a filmben. Varsányi *a Háborúra derűt* újabb kísérletnek szánja: a natúrfilm szemléletmódját szeretné „rajzfilmesíteni". A sokféle elem elegyéből homogén egészet szeretne létrehozni.

Forgatókönyvírók: *Szilágyi András—Varsányi Ferenc*

Rajzi rész: *Koltai Jenő—Varsányi Ferenc*

Dramaturg: *Kőszegi Ábel*

Jelmez-díszlet: *Nagy Vilmos*

Látványtervező: *Puszta Péter*

Főszereplők: *Pécsi Ildikó, Harsányi Gábor, Bencze Ferenc, Gera Zoltán, Inke László*

A film a középkorban játszódik: egy maroknyi magyar és török háborújának története.

Lapzártakor a vége felé közeledett Orosz István: *Álomfejtő* c. rajz- és Háy Ágnes kísérleti keretből készülő *Várakozás* c. natúrfilmje. Kisfaludi András pedig a KISZ KB és a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat megrendelésére 5 perces natúr-rajz kombinált technikájú filmet készít a Hobo Blues Band zenéjére.

Végezetül pedig hírül adjuk, hogy a Luccai Filmfesztiválon sok filmmel és négy munkatárssal —Hernádi Tibor, Rófusz Ferenc, Maros Zoltán, Salusinszky Miklós — képviselteti magát a műterem.

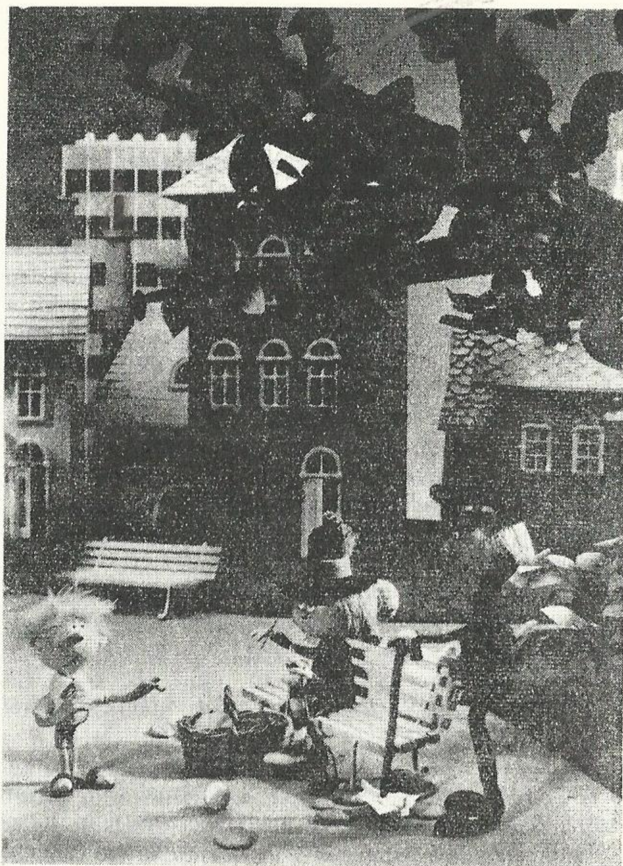
V., a Báb műterem

Szeptember végén adta át a műterem Foky Ottó: *Misi Mókus* c. sorozatának első epizódját. Azóta már a 3. epizód forgatása is befejeződött, és folytatódnak a további epizódok munkálatai.

Szeptember 27-én és 28-án szép napos időben sikerült a *Magyarország* c., korábban már részletesen bemutatott filmhez a légifelvételeket is elkészíteni Budapestről, a Dunakanyarról és a Balatonról. Ezzel a felvételi munkálatok befejeződtek.

Októberben kezdődött el a *Csali-mese* c., az Iskolatelevízió részére készülő film, Cakó Ferenc rendezésében.

Doboki Lászlónak, az új animátor kollégának pedig sok sikert bábműtermi munkájához!

Misi mókus

VI. Kecskeméti műterem

A gyártásban levő *Vízipók-csodapók* sorozat, Hegyi-Füstös László: *Pénz beszél* c. TV egyedije, a Politikai Adások Főszerkesztősége Dokumentum Osztályának megrendelésére, valamint Horváth Mária: *Az éjszaka csodái* c. egyedi filmje mellett a műteremnek igen sok megvalósításra váró terve van. Az alábbiakban ezekről számolunk be.

A Kodály-évfordulóra a Kodály Intézettel közösen készítenek elő egy filmtervet.

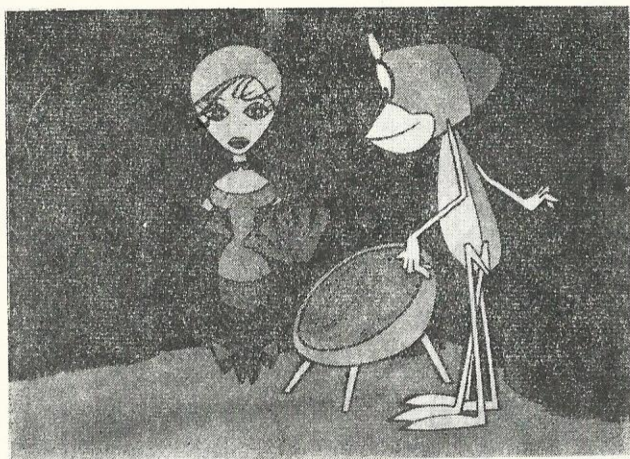
Kőszegi Ábel írja az irodalmi forgatókönyveit és Újvári László rendezi majd a Magyar Televízió részére a *Mesék Mátyás királyról* c. 6—7 perces epizódból álló rajzfilm-sorozatot, a Kaláka együttes zenéjére.

Magyar történelmi mondák címmel tervez a műterem 13 részes sorozatot az Iskolatelevíziónak. Dr. Csernus Sándor már elkészítette a szakanyagokat.

Az Iskolatelevízió döntését várják a műterem munkatársai a *Magyar népdalok* c. sorozattervről is. A sorozatterven és koncepción kívül Hegyi-Füstös László egy epizód forgatókönyvét is elkészítette az ajánlati anyaghoz.

Kecskemét Város Tanácsa megrendelésére a *Nem látható Kecskemét* címen készítenek animációs filmet a város történetének kevésbé ismert vonatkozásairól.

Szepes Mária és Tarbay Ede írta a kecskemétieknek a *Kentaur-gyerek* című rajzfilmsorozatot, melyet koprodukcióban szeretnének megvalósítani a Bielsko Biela-i stúdióval. Már el is küldték a forgatókönyveket

Vízipók-csodapók

a lengyel kollégáknak. Azért esett éppen erre a lengyel stúdióra a választás, mert a *Lolka és Bolka*, valamint a *Rexi*-filmek készítése során igen nagy sorozatfilm-készítési tapasztalatokra tettek szert.

Végezetül egy más jellegű hír: október 1-től Szoboszlay Péter a VI. műterem munkatársa, s itt folytatja két televíziós munkáját; a *Lift-rapszódia* c. televíziós natúrfilm animációs főcímét és betéteit, valamint a *Lakótelepi gyerekek* c. rajz-dokumentum filmet.

VII/1. alkotócsoport

Juhász Sándor befejezte *A nagy meglepetés* című natúr reklámfilmjét, illetve a MAGÉV számára egy kétperces natúr-animációs kombinált technikával kivitelezett reklámfilmet.

Szeptember 15-től Lisziák Elek az alkotócsoport tagja lett. Itt készíti el *Taggyűlés* c. 8 perces ismeretterjesztő filmjét, a KISZ megbízásából, illetve egy 15 perces Chinoin referencia-filmet.

Marsall László írta Richly Zsolt számára azt a *Háry*-forgatókönyv-változatot, amelynek alapján a rendező 80 perces rajzfilmet készít, a 100 éves Kodály-évfordulóra, 1982. december 16-ra. A filmet a Magyar Televízió fogja bemutatni. Richly és munkatársai a Háry-szvit teljes anyagát, illetve a daljáték kórusműveinek egy részét rajzfilmesítik meg.

VII/2. alkotócsoport

Macskássy Katalin belgiumi tanulmányútjáról visszatérve, decemberben megkezdi — a Magyar Televízió Politikai Adások Főszerkesztősége megbízásából — óvodákban és iskolákban készített riportok alapján egy gyermek animációs film forgatókönyvének kidolgozását.

VIII. műterem

Megkezdődtek a *Csámpáskirálynő* c. operettparódia munkálatai. Varga Csaba és Kós Lajos rendezi ezt a 15 perces tv-egyedi filmet a Televízió szilveszteri műsorához, bábokat és tárgyakat animálva, illetve — Magyarországon a Bóbita együttestől; külföldi példát hozva, elsősorban Yves Jolytól ismert — a „puszta kezes" bábozás technikájával is élve.

Szintén a Televízió Szórakoztató Főosztálya megrendelésére készül az *Ámorka* c. rajzfilm (r.: Szijártó—Sajdik—Kismányoki), valamint Bodó András—Markó Nándor rendezésében a *Foglalkozási ártalmak* c., 12 epizódból álló televíziós rajzfilmsorozat.

Előkészületben:

Ficzek Ferenc *XX sztori* c. egyedi filmje, Markó Nándor: *Bip* c. gyerekfilmje, Kismányoki Károly: *Kívülállók* c. animációs dokumentumfilmje, amelyben elmebetegek rajzait dolgozza fel a rendező. Valamennyi előkészítésben levő filmet a kísérleti keretből valósítanak meg a pécsiek. „Gyártásban van" még a VIII. műterem épülete, amelynek befejezését májusra ígérték, azután október végére, s talán még idén kész is lesz.

Szolgáltatási műterem
A műszaki fejlesztésről

Mint ismeretes a Rajz- és Animációs Stúdió II. és IV. műtermeiben 1980—81-ben jelentős volumenű export bérmunkák készülnek *(Pumuckl, Leo, A jövő csapdái)*. Ezen munkák növekvő ütemű devizahozama teszi lehetővé, hogy a Pannónia Filmstúdió 35 millió Ft exportbővítést célzó devizahitelt vegyen fel folyó év végén, illetve 1981 elején. Hozzá kell tennünk, hogy ez a Rajz- és Animációs Stúdió részére nem csak lehetőség, hanem szükségszerűség is, hiszen az említett bérmunka-szerződések teljesítése nem képzelhető el gépi kapacitásaink növelése nélkül.

Varga Csaba: Ebéd

A fenti hitelt nyolc év alatt kell a vállalatnak visszafizetni a képződő fejlesztési alapokból, ami cca. 4,4 millió Ft/év törlesztést jelent. Amennyiben a vállalat

évenként 15 millió Ft-os nyereséget képes produkálni, a nyereségből és amortizációból képezhető fejlesztési alap eléri az 5,5—6 millió Ft-ot évente. Az 1980. szeptember hó folyamán megtartott igazgatósági értekezlet határozata értelmében a hitel felhasználása az alábbi: 15 millió Ft a Rajz- és Animációs Stúdió fejlesztésére, 20 millió Ft a Szinkronfilm Stúdió + Video Műterem fejlesztésére.

A Rajz- és Animációs Stúdió fejlesztését célzó beruházási keret felosztása az alábbi:
— 3 db 35 mm-es Crass típusú kamera
— 2 db elektronikus Crass trükkasztal
— 1 db Crass típusú háttérvetítő berendezés
— 3 db 35/35/35 mm-es Steenbeck vágóasztal
— 1 db 16/16/16 mm-es Steenbeck vágóasztal
— 2 db Ubix típusú xerox másológép
— 1 db Nagra IV magnetofon
— 4 db Betamax videomagnó
— 1 db Festékőrlőgép
— 1 db Programozható Video Animációs Rendszer (japán)
— 1 db Denzitométer
— valamint egyéb kisebb jelentőségű eszközök.

A felsorolt gépek és berendezések előreláthatólag 1981. I. negyedévétől év végéig érkeznek be stúdiónkba. Megjegyzem, hogy a Szinkron Stúdió részére beszerzésre kerülő MB—42-es perforált szalagos magnetofonok beérkezése további rajzos fejlesztések lehetőségét teremtik meg, melyek tervezése folyamatban van.

Radó Tamás

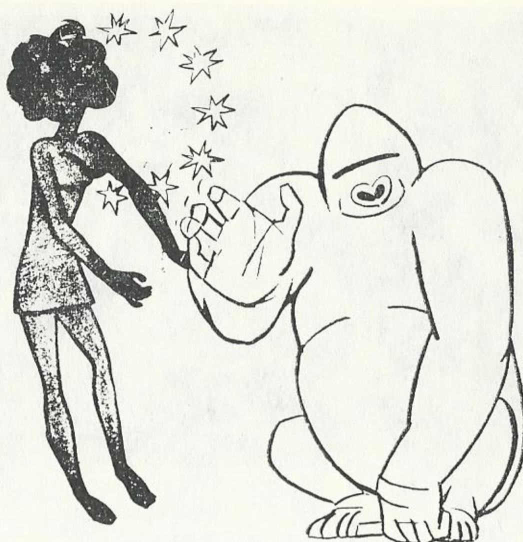
*

Az Információs Csoport

— A HORIZONT moziban — immár hagyományosan — hathetente megrendezésre kerülő Pannónia-hét programján ezúttal, *augusztus 14-től* Nepp József és Szoboszlay Péter műveiből láthattak a nézők egy-egy összeállítást. A bemutatónak igen nagy sikere volt, négy hétre prolongálták, és még az utolsó vetítési napján is 30—40%-os látogatottságot élvezett.*

— *Augusztus 15-én* a 7. Nyári Egyetem előadássorozatára hívták Szoboszlay Péter rendező munkatársunkat Egerbe. A Filmtudományi Intézet nemzetközi rendezvényén a legkülönbözőbb foglalkozású és nemzetiségű fiatal vett részt az előadáson, mely a magyar animáció időszerű kérdéseiről szólt.

— A Filmszem Mozi Magazin „Csak gyűjtőknek!" címmel pályázatot hirdetett a magyar filmek ismeretéből, filmtörténeti tájékozottságból. A két első-helyezett díja egy budapesti kirándulás volt, filmstúdiók látogatásával egybekötve. *Szeptember 17-én* látogatták meg Rajzfilmstúdiónkat, Szénási Éva újságíró társaságában.

Nepp József: A yeti dala

— *Október 2—8.* között rendeztük meg a HORIZONT moziban sorrendben a 4. bemutatónkat Foky Ottó rendező műveiből. A Filmszínház előcsarnokában kiállítást rendeztünk a művész bábfiguráiból és werk-fotóiból.

— *Október 10-én* rendezte meg a KISZ KB Politikai Képzési Osztálya Újpesti rakparti, új székházában Lisziák Elek *Vezetni tudni kell!* rendelt sorozatának sajtóbemutatóját. Dr. Nagy Sándor, a KISZ KB titkára bevezető szavai méltatták a sorozat pedagógiai és politikai jelentőségét.

— *Október 11-én* este 7 órakor a Jókai Klubban Foky

Szoboszlay Péter: Aki bújt, bújt

Ottóval beszélgetett a bábfilmkészítés művészeti problémáiról Fenyves György újságíró. A beszélgetést a rendező filmjeiből való vetítés követte.

* Az eseményről részletesebben lásd Féjja Sándor: Animációs filmek a mozik műsorán c. írását. (A szerk.)

Oktatás

Rajzolás szórakozásból

Rajztanfolyamot indítottunk a stúdióban, vezetője Orosz István grafikus. A műteremvezetők és rendezők javaslatára az I. műteremből 9, a II-ból 15, a III-ból 5 és a IV-ből is 5 fiatal rajzoló illetve kifestő kapott értesítést a tanfolyam kezdéséről. A meghívottak a tanfolyam hírét szinte kivétel nélkül örömmel fogadták. Úgy tűnt, hogy hézagpótló eseménynek tartják. Egy gondom volt csak, hogy tud ennyi ember kényelmesen rajzolni a Klubszobában? Ez a gondom is megszűnt azonban, amikor láttam, hogy szombaton mindössze 14 munkatársunk jött el. Tény, hogy ez az ideális létszám az együttrajzolásra! De azért nem bántam volna, ha egy kicsit zsúfoltabban vagyunk!

Mire ez az írás megjelenik, az is kiderül, hogy Waliczky Tamás, Szabó Tamás, Kozma Péter, Zsáky Zsuzsa, Botlik Anna, Bangó Gabriella, Kollár Pál, Zsibrita Katalin, Tarbay Júlia, Vas Zoltán, Tóth Zsuzsa (a 2.), Eszes Hajnal, Balla Gábor, Vadász Annamária érdeklődése mennyire volt kitartó. Tudniillik a felsoroltak azok, akik az első foglalkozásra eljöttek, és érdeklődésükkel megtisztelték Orosz Istvánt, a tanfolyam vezetőjét, aki véleményem szerint, jó programot állított össze. Szerepel benne krokizás (ember, állat), kisfilmes kamerával állatmozgások felvétele, kockázása, fejből rajzolás és még sok más.

Bleier Edit

Kereskedelmi Iroda

A Hungarofilm értesítése alapján a következő filmek értékesítéséről számolhatunk be:

Új Gusztáv (52 epizód) — Görögország
Urbanizáció (Kis ember — nagy város) — Svédország
Babfilm — Skót TV
Mézes-táncos — Skót TV
Zsuzsu locsol — Ausztrál TV
Uhuka, a kis bagoly — Ausztrál TV
Az 1812-es év — Dánia, NSZK
Gusztáv (2 epizód) — Egyesült Királyság, Ausztrália, Új-Zéland, Latin-Amerika
Gloria mundi — NSZK
Fegyver — NSZK
Lúdas Matyi — Dánia
János vitéz — Bayerischer Rundfunk

Nemzetközi Titkárság

A *Légy* c. film e számban több helyütt is méltatott fesztiválsikerei mellett filmjeink két további külföldi szerepléséről számolhatunk be. A szeptember 23—27. között megrendezett San Sebastian-i Nemzetközi Filmfesztiválon Tóth Pál: *Hogyan kell megijeszteni egy oroszlánt* c. filmje képviselte a stúdiót.

Október elején Párizsban, a Chaillot palotában retrospektív összeállítást vetítettek filmjeinkből, a stúdió megalakulásának 30. évfordulója alkalmából. A vetítésen a *Habfürdő*-t és 11 rövidfilmünket mutatták be.

Augusztus végén a Filmművész Szövetség vendégeiként egy koreai filmdelegáció látogatott stúdiónkba, a rajzfilmgyártás munkafolyamataival, illetve egy, a stúdió munkáinak keresztmetszetét adó filmösszeállítással ismerkedtek meg.

ASIFA

A III. Ottawai Nemzetközi Animációs Filmfesztivál időpontjában hívták össze az ASIFA Igazgatótanácsát, amely ülésén a zágrábi igazgatótanácsi ülés, illetve a rendkívüli ASIFA Közgyűlés határozatait fogadta el.

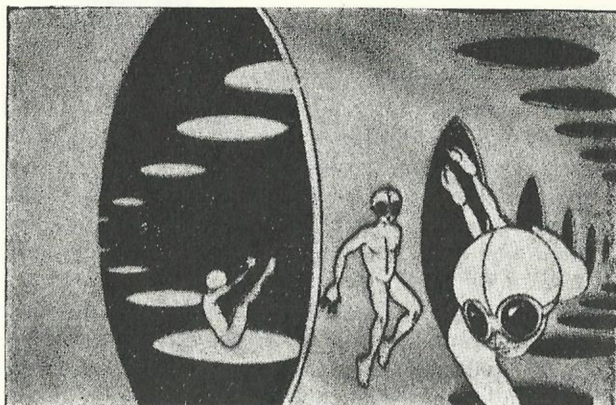
Október elején két év után újra stúdiónkba látogatott John Halas, az ASIFA elnöke. A stúdióban tartott vetítéssel egybekötött előadásáról az alábbiakban adunk részletes beszámolót.

*John Halas a kortárs animáció új irányzatairól**

(Elhangzott 1980. X. 3-án, a Pannónia Filmstúdióban rendezett vetítés alkalmából.)

John Halas

Az „A" vetítőben még a magnetofonnak is nehéz volt helyet szorítani a földön, olyan nagy volt az érdeklődés. A stúdió munkatársain kívül a Magyar Iparművészeti Főiskola Typografika Tanszékének oktatói és hallgatói is szép számmal képviseltették magukat. A főiskolán ugyanis pályázatot írtak ki a Halas—Batchelor stúdió reklámplakátjának megtervezésére. A plakát megrendelője: John Halas. Halas stúdióbeli vetítése és előadása előtt a plakátpályázat eredményhirdetésén vett részt. A vetítés programján a következő filmek szerepeltek: az *Autobahn* c. John Halas-film, amelyről már a zágrábi fesztiváltudósításunkban beszámoltunk, egy natúrfilm, amely az *Autobahn* készítéséről szól, az *Álombaba* (r: Bob Godfrey és Zlatko Grgic, Halas—Batchelor produkció), illetve egy komputeranimációs kísérleti film. Az *Autobahn* bemutatása előtt Halas elmondta, hogy ez az első olyan kísérleti film, amely video-lemezes felhasználásra készült.

Az alábbiakban a vetítést követő előadásról adunk összefoglalót:

Az elmúlt ötven év szinte alig hozott újat az animációs filmtechnikában. A legutóbbi pár évben azonban rengeteg új dolog született. A forradalmi változásokat élő vizuális kommunikációban az otthoni szórakoztatásnak lesz a legnagyobb szerepe. Az embereknek lehetőségük lesz arra, hogy csak azt nézzék meg, csak azt vegyék meg, ami érdekli őket. Azzal, hogy a rajzfilmeket — újakat és régieket egyaránt — kazettán, lemezen is meg lehet majd vásárolni, óriási piaci lehetőségeink lesznek.

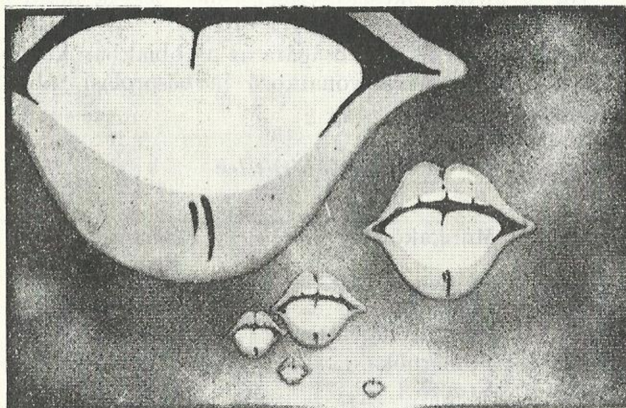
A másik fontos tényező: a komputertechnika. A komputer előtti animációban a munka 90%-a csak szolgai másolás volt, ami inkább kitartó robotolást igényelt, mint fantáziát és kreativitást. Talán öt év is elegendő lesz ahhoz, hogy a komputertechnika ezt a százalékos arányt a fordítottjára változtassa. Azaz a művészi, az alkotói tevékenység, a filmkészítési munkálatok 90, míg a gépies másoló munka csak 10%-át teszi majd ki. Újabb és újabb technikai lehetőségek, vívmányok születése várható, amelyek újabb művészi kifejezési lehetőségeket eredményeznek: újabb színeket, vonulatokat, stílusokat. Az utóbbi pár évben jejelentkezett technikákkal meg kell tanulni bánni, meg kell őket szelídíteni. Az új generáció számára olyan mindennap eszközöket jelentenek majd mint pl. egy autó a közlekedésben. Másrészt az a tény, hogy az animációs film monoton gépies munkálatait majd a gép végzi el, számos újabb, jelentős alkotóegyéniséget vonz az animációhoz. Indirekt példázatnak szánom ez ügyben a Picassóval történt találkozásom. A British Film Institut megbízásából fel akartam kérni Picassót egy animációs film készítésére. Volt is erre 1000 fontom.

* Az előadás szövegét John Halas: *Autobahn* c. filmjének képeivel illusztráljuk (A szerk.)

Amikor Picasso meghallotta, hogy 5000 rajzot kell elkészítenie, egyszerűen őrültnek nézett és kidobott. Egészen más lett volna a helyzet, ha — mint ahogy ez ma már lehetséges — 5000 rajz helyett csak ötvenről lett volna szó.

Érdemes külön is szólni a zene- és a komputeranimáció kapcsolatáról. A legmodernebb zenei irányzatok és az animáció érdekes, izgalmas egységet alkotnak. Együttes alkalmazásukkal egyfajta vizuális zene hozható létre. Erre több példát is láthatunk. A Pink Floyd saját zenéjére egyórás komputeranimációs filmet készített. Paul McCartney már három ilyen filmet is forgatott. Végezetül, összegzésként elmondanám, hogy még mindig rengeteg a feltáratlan lehetőség, amelyek csak a művészi alkotómunka során aknázhatók ki.

Hogy mi lesz a jövő stílusa, nehéz megjósolni. Annyi bizonyos, hogy a komputeranimációban az animátori művészet egyik legfontosabb elemének, az időérzéknek, az idővel való gazdálkodás tudományának igen nagy szerepe lesz. A komputerrel való együttműködésben ez az egyik legfontosabb szempont. A komputeranimációban az azonnaliságnak, az improvizációnak igen nagy szerepe van. Az animátor úgy „játszik a komputeren", mint a zongoraművész a hangszerén. Felmerülhet az a kérdés is, hogy mi lesz a helyzet az olyan országokban, így pl. Magyarországon is, ahol kisebbek az anyagi lehetőségek? Véleményem szerint ezek a technikák, ha lassabban is, de ide is el fognak jutni.

Ezt követően John Halas a hallgatóság kérdéseire válaszolt. A kérdésekre válaszolva részletesen ismertette az animációs film video-lemezre történő rögzítésének technikáját, beszámolt munkakapcsolatáról a New York Institut of Technology-val, amelynek komputerével dolgozik. Elmondta, hogy itt találkozott Max Fleischer Popey-ének két veterán animátorával, akik jelenleg az ottani komputerrel dolgozva, egy hét alatt készítenek el egy tízperces animációs filmet. Szó esett arról is, hogy egy ilyen komputer ára 10 millió dollár, de a Hanna—Barbera cég már tervbe vette egy hasonló gép megvásárlását.

John Halas kifejtette azon nézetét is, hogy a komputer-animáció elterjedésével nem szűnik meg a grafika, a grafikus szerepe, sőt egyre növekszik. „Világosan kell látni — mondotta — hogy itt nemcsak technikáról, nemcsak időnyerésről van szó. Hiszen nem sokat számít, hogy egy komputerrel sokkal gyorsabban dolgozunk, mint a hagyományos módszerekkel, ha nem hozunk létre újszerű, magas színvonalú, komoly esztétikai értékkel rendelkező műveket."

Az utolsó feltett kérdésre: „Ez egy olyan okos gép, nem lehet, hogy eljön az az idő, amikor a figurát is kitalálja és megtervezi helyettünk?" — a következőképpen válaszolt:

„Nem, mert csak a memóriája csodálatos, ettől tűnik olyan okosnak. Mindig eszköz marad, játékszer,

hangszer, amivel, amin eljátszhatjuk gondolatainkat, elképzeléseinket. És hadd mondjak itt el még egy fontos dolgot. A komputeranimáció elterjedésével sem fog megszűnni a hagyományos animáció. Sőt, megfelelő felhasználása esetén — minden remény megvan arra, hogy továbbra is nagy — erkölcsi-anyagi — sikereket arathat."

(S. I.)

Szakszervezeti Bizottság

Az idei választások óta első ízben jelentkezünk tájékoztatás céljából, e lap hasábjain, de a jövőben megjelenő számokban folyamatosan adunk információt dolgozóinknak munkánkról.

Bevezetőben kiegészítjük a 34. számban a szerkesztőség által ismertetett, újonnan megválasztott Szakszervezeti Bizottság névsorát. A tájékoztatásból kimaradt a szervező titkár: Venczák Béláné (aki egyben az Szb-titkár Balog Mihály helyettese is). Erre a funkcióra a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége függetlenített státuszt biztosított vállalatunknál. A szervező titkár helyileg a 131-es szobában található.

A Rajz- és Animációs Stúdió dolgozói az alábbi bizalmiakat és bizalmi-helyetteseket választották:

Bizalmi	*Helyettes*
Herpainé Kő Edit	Major Józsefné
Ternovszky Béla	Orbán Anna
Bacsó Zoltán	Németh Kálmánné
Rófusz Ferenc	Raics Éva
Szabó László	Sánta Béla
Varga Béláné (Kecskemét)	Szutor Gabriella
Bleier Edit	Jehoda Magdolna
Ficzek Ferenc (Pécs)	Rózsahegyi Károlyné
Czipauerné Hap Magda	Csomor Béla
Sarlós Márta	—
Főbizalmi	*Helyettese*
Henrik Irén	Ternovszky Béla

A bizalmiak és a főbizalmi tagjai a bizalmi testületnek, melynek feladata, hogy mint az alapszervezet legmagasabb szintű vezető testülete, irányítsa az alapszervezet munkáját, szervezeti életét és az általa választott *végrehajtást* szolgáló vezető testület, a szakszervezeti bizottság munkáját.

A bizalmiak a bizalmi testületi üléseken képviselik a munkahelyi kollektívát, döntenek és határoznak alapszervezetünk életével, s az érdekvédelemmel kapcsolatos kérdésekben. Fokozott felelősséggel kell ellátniok tehát szervező, mozgósító, ellenőrző munkájukat, érdekképviseleti és érdekvédelmi feladataikat.

Mindannyiunk érdeke, hogy a kölcsönös bizalom alapján a közösségért kifejtett tevékenységüket megbecsülve dolgozzunk együtt velük.

Tájékoztatjuk dolgozóinkat, hogy a Rajz- és Animációs Stúdió egészestés filmprémiumának új rendszerére az elvi megállapodás megtörtént: a a gyakorlati kidolgozás folyamatban van.

Ha az anyag elkészül, ehhez ismét kérjük majd a bizalmi testület állásfoglalását.

Több dolgozónk kívánságára az alábbiakban közöljük a vállalatunkra vonatkozó bérbesorolási táblázatokat:

Vezetői bértételek

Számjel	Munkakör	Bértétel Ft/hónap
A/1	Igazgató	5800—8400
A/2	Igazgatóhelyettes	5300—7350
A/2	Főmérnök	5300—7000
A/3	Vezető I.	4700—6750
A/3	Vezető II.	4200—6200
A/4	Irányító I.	4800—6950
	Irányító II.	4500—6550
	Irányító III.	4000—6100
	Irányító IV.	3700—5700
	Irányító V.	3200—4850

Ügyintézői bértételek
(C)

Szakmai gyakorlati idő	Képesítés szerinti fokozat Ft/hónap			
1. Bércsoport (0—3 év)	1.200—2.450	1.600—2.750	2.000—3.300	2.400—3.800
2. Bércsoport (3—8 év)	1.600—2.750	2.000—3.300	2.400—3.800	2.850—4.350
3. Bércsoport (8—15 év)	2.000—3.300	2.400—3.800	2.850—4.350	3.400—5.050
4. Bércsoport (15—20 év)	2.400—3.800	2.850—4.350	3.400—5.050	3.800—5.700
5. Bércsoport (20 év felett)	2.850—4.350	3.400—5.050	3.800—5.700	4.500—6.550
6. Kulturális, művészeti, műszaki, gazdasági tanácsadó	—	—	4.500—6.550	5.500—8.000

Ügyviteli alkalmazottak
(D)

Számjel	Munkaviszonyban eltöltött idő	Bértétel Ft/hónap
D/1	0— 5 év	1.200—2.450
D/2	5—10 év	1.600—2.750
D/3	10—15 év	2.000—3.300
D/4	15—20 év	2.400—3.800
D/5	20 év felett	2.850—4.350

Fizikai foglalkozásúak bérkategóriái és munkaköre

Számjel	Kategória	Bértétel Ft/hónap
11.	Segédmunka	1.210—2.250
21.	Egyszerű betanított munka	1.630—2.550
31/a	Bonyolult bet. munka	1.920—3.150
31/b	Egyszerű szakmunka	1.920—3.150
41	Szakmunka	2.300—3.650
51	Összetett szakmunka	2.690—4.250
61	Különlegesen bonyolult szakmunka	3.070—4.850
	Kiemelt szakmunkás	4.500—6.850

Gépjárművezetők

	0—5	5—10	10—15	15—20	20 év felett
	évi szakmai gyakorlat esetén Ft/hó				
Személygépkocsi tehergépjármű (2 t-ig) vez.	2.250	2.450	2.650	2.850	3.150

(V. B.)

Postánkból

Kedves Matolcsy Elvtárs!

Köszönetet szeretnénk mondani Önnek és a PANNÓNIA FILMSTÚDIÓ munkatársainak azért a segítségért, melyet a rövidfilmek mozija, a HORIZONT filmszínház megismertetéséhez és népszerűsítéséhez nyújtanak hathetenként ott bemutatott filmösszeállításaik széles körű propagandájával.

Legutóbbi műsoruknak olyan sikere volt, hogy azt — az eredeti műsortervtől eltérően — több hétre prolongálnunk kellett.

Kérjük, szíveskedjék köszönetünket propagandistájuknak, Dizseri Eszternek is tolmácsolni.

Elvtársi üdvözlettel

Derzsi Ottóné sk. filmforgalmazási ov.

Mátyás Jánosné sk. filmforgalmazási ig. h.

Igen tisztelt Kunz úr!

Április eleje óta hetente szerepelnek adásban az Önök stúdiójában készült Pumuckl-spotok.

Közönségünktől folyamatosan érkeznek a spotokkal kapcsolatos levelek, amelyben a nézők elragadtatásuknak adnak hangot. Így mind a mi elképzeléseink helyességét, mind az Önök rajzfilmgyártásának magas színvonalát igazoltnak látjuk.

Szeretnénk köszönetet mondani Önnek, összes munkatársának és az egész stúdiónak e produkció sikereért végzett munkájáért.

E sikerek alapján vált lehetségessé, hogy újabb Pumuckl-spotok gyártására adjunk Önöknek megbízást. Az Önök által továbbra is hasonló jó minőségben kivitelezett spotok várható sikere reményében

maradunk baráti üdvözlettel

BAYERISCHE RUNKDFUNKWERBUNG GMBH

Pöhlein

(A HÍREK A STÚDIÓBÓL rovatot összeállította: S. I.

Bemutatkozik Tóth Pál elsőfilmes rendező

1952-ben születtem Pécsett.

Jó zenei érzékkel rendelkeztem, ezért szüleim zeneiskolába járattak. Hangszert tanultam, énekeltem, zenekarban játszottam, balettoztam, népitáncot is tanultam.

Érzékem és kedvem is volt a rajzoláshoz, de zenei elfoglaltságom miatt nem volt módom képezni magam. Felvételim a Képzőművészeti Gimnáziumba így nem is sikerülhetett.

A zenetanulást folytattam, és határozott cél nélkül, de már a magam érdeklődésének megfelelően sokmindennel foglalkoztam. Sportoltam, nyelveket és jazzdobot tanultam, báboztam és időtöltésként, kedvtelésből rajzoltam.

Az érettségi után felvételiztam a Pannónia Filmstúdió Kecskeméti Műtermébe, és itt minden egyéb elfoglaltságot elhagyva csak rajzolással foglalkozhattam. A zenében és mozgásművészetekben való jártasságom segített abban, hogy a szakmai ismereteket gyorsan, és olyan szinten elsajátítsam, hogy később vállalkozhattam ezek oktatására is. Elkészült első egyedi filmem ezt tekintem „tanulmányaim" befejezésének.

Kilenc év elteltével úgy érzem, a dolgom most már megtalálni a saját hangom. és a hozzá megfelelő filmi formát.

Tóth Pál: Hogyan lehet megijeszteni egy oroszlánt

Sajtóhírek

Nagy visszhangja volt a Horizont-beli animációs programoknak. Pálffy Judit az Esti Hírlapban közölt interjút Nepp Józseffel és Szoboszlay Péterrel, a Pesti Műsor hasábjain Gervai András. A Magyar Nemzet munkatársa pedig így ír a két rendező összeállítása kapcsán:

„A hajdanvolt Híradó mozi fénykorát idézi az a telt ház, a pénztár előtt kígyózó sor, amelyet a Pannónia Filmstúdió műsora vonz a héten a Horizont filmszínházba . . ."

„Gazdagodó alkotóműhelyek" címmel Varga Mihály közöl írást a Petőfi Népe augusztus 24-i számában Bács-Kiskun megye művészeti életéről. Cikkében igen jelentős alkotóműhelyként szól a Kecskeméti Műteremről.

A magyar animáció és az ASIFA címen közöl az Új Tükör augusztus 24-i száma beszélgetést dr. Matolcsy Györggyel, a Pannónia Rajz- és Animációs Stúdió vezetőjével, az ASIFA főtitkárával. A stúdióvezető elsőként az ASIFA munkájáról, feladatairól, szervezeti felépítéséről számolt be Horváth Tamás újságírónak.

Van-e a magyar animációnak stílusteremtő szerepe a világban? — ez volt az újságíró következő kérdése. — „Animációs grafikánk — Jankovics Marcell, Reisenbüchler Sándor, Kovásznai György és Dargay Attila keze nyomán — valamint az úgynevezett tárgymozgatásos technika, szerte Európában érezteti hatását" — válaszolta a stúdióvezető, majd felhívta a figyelmet a *Babfilm*, az *Ellopták a vitaminomat* és a *Bizonyos jóslatok* című filmek sikeres szereplésére.

„Új rajzfilmek gyerekeknek" címmel írt az Új Tükörbe a stúdió készülő gyerekfilmjeiről, sorozatairól Dizseri Eszter.

Végezetül a 13 héten át sugárzott Mézga/III. sorozat sajtójából:

Vajk Vera, Népszava:

. . .Egy nyáron át bolondoztak vasárnap délutánonként, most hiányozni fognak . . . Egyesek szerint nem szép a rajzfilmek alkotóitól, hogy Mézgáékat a legnagyobb lekvárban hagyták. Ha kimásznak a bajból, ismét szívesen látjuk őket a képernyőn, esetleg egy jobb feldolgozásban."

Lőcsei Gabriella, a Magyar Nemzet TV-kritikusa:

„. . . lassan véget ér a kora nyár óta tartó, minden bizonnyal legsikeresebbnek tartott magyar tévésorozat . . . Mézga Géza és kicsinyke családja a maga módján legalább olyan kedvelt ifjak és vének körében egyaránt, mint Dietrich sorozata . . . Mézgáék a magyar átlagcsalád. Formájuk, mozgásuk (a Pannónia Filmstúdió szellemesen karikírozó rajzai jóvoltából) alaposan ismerős a hétköznapokban . . ."

(Dizseri)

Egy kép a Mézga sorozatból

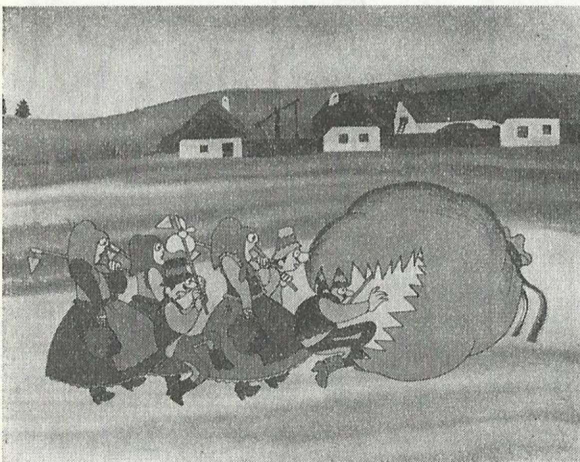

Animációs filmek a mozik műsorán

Hip-hop, Pampalini, Egérke és mások

Az elvétve, rövid ideig vetített, felújított illetve a vasárnapi matinékon bemutatott rajzfilmeken (*Hugó . . . , Púpos lovacska, Aladdin és a csodalámpa, Dundiorr és társai* stb.), s az átvétele óta egyfolytában játszott *Dzsungel könyvén* kívül hangsúlyozottan a rövid animációs filmek jellemzik a jelenlegi forgalmazási repertoárt. Az utóbbi két hónapban a kisgyerekeknek kedvez a mozik animációs programja. A három évesektől kezdve (*Marci az Antarktiszon, Zöld Péter, Bundás Maci kalandjai* stb.), a tíz évesekig (*A kis teve és a csacsi, A szállást kérő róka, Tíz kicsi csacsi* stb.) ajánlják a különféle mesesműsorokat. Köztük *A kis gömböc* című, szerintem legszerencsésebb összeállítást. Ez a 7—10 éveseknek szánt rövidfilmválaszték már azzal is kellemes meglepetést okozhat a gyerekeknek, hogy a kirakatban öt filmet ígér (Bem mozi), s nemcsak hogy betartja igéretét, de ráadást is kínál — még négy filmet (szemben a Közhírré. . .-ben említett korábbi rossz tapasztalattal, miszerint a Mátra mozi pl. eltért a megígért programtól). Íme az analizálandó teljes választék! Három magyar animációs film: *A kis gömböc* és az *Eb, aki a kanalát nem eszi meg* címűek a Magyar népmesék, s a *Lábnyomok a vetésben* c., a Frakk, a macskák réme sorozatból. Hat lengyel rajzfilm: *Az egér és a légy, Iskolai kirándulás, A bölény* és *A róka* a Hip-hop kenguru c. sorozatból, illetve *Pampalini és a kígyó, Pampalini és a keselyű.*

A magyar rövidfilmeket e lapban — melynek jobbára szakmabeli olvasói vannak — nemigen kell minősíteni. Néhány szót viszont érdemes szólni róluk. Nevezetesen arról, amit a gyerekközönségnél tapasztaltam. Persze a megfejthető információt illetően szerény ez az impresszió, a közönség reagálását tekintve viszont mégsem lényegtelen. A moziban telt ház volt, néhány felnőtt és sok-sok gyerek.

A kis gömböc

A *Lábnyomok a vetésben* (Nagy Pál) c. papírkivágásos filmet hangos biztatásokkal, közbeszólásokkal, nevetéssel kísérték a kicsik. *A kis gömböc*-öt és az *Eb, aki nem eszi meg a kanalát* címűeket némán nézték végig. Ebből persze még nem szabad arra következtetnünk, hogy az újabb Magyar népmesék sorozat (Jankovics--Lisziák) két epizódja nem tetszett a gyerekeknek. A kétféle, egymástól jól érzékelhetően eltérő, s a Frakk. . .-ra szavazó reagálás mindenképpen elgondolkodtató. A befogadási különbségek pontos okán nyilván lehetne vitatkozni. Ám néhány dolog viszonylag jól sejthető.

Frakkot, gazdáit, Károly bácsit, Irma nénit, s a két macskát, Lukréciát és Szerénkét kedves ismerősökként üdvözlik a nézők. Gyakran találkoznak velük tévében, moziban. A sorozatfilmnek az animációs figurák egyéniségét gazdagító tulajdonsága, annak a néző érzelmi azonosulását fokozó hatása itt nagyon jól érvényesül. Ez lehet az örömteli reagálások egyik oka. De a gyerekek akkor is közel kerülhetnek Frakkékhoz, ha történetesen először találkoznak velük, a sorozat többi részének ismerete nélkül. Közel azért, mert az alakok egyéniségükben is jól jellemzettek. Egymáshoz való viszonyaik emberiek. Jól követhetők kapcsolataik, s azok játékos modell-konfliktusai. Károly bácsiéknak Lukréciástul, kertestül, mindenestül van világuk. A gyerekek ebben a világban, például a családi élményeik segítségével is, otthonosan mozoghatnak.

Képzőművészeti-grafikai megoldásában, „síkszerűsített" térszerkesztésében, színdramaturgiájában, vagy akár nagyvonalú animálásában — s ez eléggé kézenfekvő — egyaránt igényesebb, művészibb, s maradandóbb értékű *A kis gömböc* és az *Eb* . . . , mint a *Frakk*-sorozat bármelyik része. Mégis! A gyerek gyerek, a kisgyerek, kisgyerek, aki csakis saját életkori, érzelmi lehetőségei szerint viszonyulhat a filmekhez. Ezért a most említett pozitívumokat aligha látja. Lépésről-lépésre látja viszont, amit a mesélő elmond. Az elmesélt történetbe, eseményekbe nemigen helyezkedhet bele. A narrátort illusztrálják a figurák és a szituációk. A rajzi-alaki egyénítéseket nem (nem megfelelően) követi a belső-tartalmi kifejezés, a jellemformálás.

Valahogy nincs lelkük a míves figuráknak, nincs a gyerekek érzelmét megszólító, magávalragadó egyéniségük. Csak figurák vannak. Artisztikus, színvonalasan illusztráló, szépen stilizált magyar tájakon és épületekben levő figurák. Figurák, amik inkább képek, mint lények . . . Voltaképpen nem bensejükből teszik azt, amit, tehát nem ők cselekszenek. Az eredeti mese, s a mesélő instrukcióit hajtják végre. Mégcsak nem is beszélnek . . . Amolyan néma-szép távoltartással idézik a magyar meseuniverzum maradandó-szép mozzanatait. A köztük és a gyerekvilág közötti távolság élménybeli áthidalása jobbára sikertelen. Tehát — megítélésem szerint — a gyerek nem tud átmenni a filmi meseközegbe, hogy ott kalandozzon, otthon érezze magát. Ehelyett inkább csak átnéz, bepillant, nézelődik, mi és hogyan van a távoli túloldalon.

Egy kisegér enni szeretne, ebben megakadályozza őt egy szemtelen légy: mindent felfal előle. A legyet üldöző egér peches. Például saját berendezéseit rongálja meg, holott a legyet szeretné elcsípni. Eugéniusz Kotowsky filmje, *Az egér és a légy* szolíd gegelemekből építkezik. Van mit nevetniük a gyerekeknek. Egérke

segítői sem járnak sikerrel. Egy igen ronda béka megpróbálja bekapni a legyet, de helyette egérke ételeit falja fel. Egy csúnya pók kelepcéje, hálószövési kísérlete sem jó megoldás. Meglóg a légy. Aztán már-már azt hisszük, vége lesz a — ronda béka és a rút pókhoz képest szinte kedves — légy garázdálkodásának: légyfogó papírszalagot vesz elő a kisegér.

Ám a ragacsos papír szerencsétlen hősünkre tekeredik. A pimasz hangokat hallató légy vígan lakmározhat tovább. Ez a jelenet a *Miki a légyfogóban* (1934) című filmre emlékeztet. Disney filmjében Plutó kutya esett a légyfogó csapdájába. Preston Sturges amerikai rendező idézte ezt a helyzetet a *Sullivan utazásai*-ban 1941). Hogy Kotowsky idéz-e, plagizál-e, egyiket sem teszi? — nem tudom. Ami biztos: a legyet a lakásból végül egy kakukkos óra űzi ki. Jutalmaképpen a műmadár együtt lehet a legalább annyira éhes, mint ügyetlen kisegérrel.

Az *Iskolai kirándulás*, Born—Doubrova filmje sem nélkülözi a szolíd gegeket, továbbá didaktikus tanulságot is kínál. Valóság és mese furcsa ötvözete a sajátos diákmiliőben- játszódó történet. Az iskolai autóbuszkirándulás olyan, mint egy igazi — csak persze karikatúrában rajzolva, mozgatva. Mák Juli, Bádog Pali tipikus kisiskolások. Borsos Döme tipikus gézengúz. A tanító néni olyan, mint a tanító nénik. Kankalin néni Jonatán kutya gazdája — olyan, mint egy zsémbes öregasszony. És így tovább. Csak Jonatán meseszerű, fantasztikus. Kutyából iskolásfiúvá válik, hogy Juliékkal elmehessen a suli-kirándulásra, ahol mindenki meglepetésére — kutyául viselkedik.

Felemelt lábbal pisil, vakaródzik, nyalogatja a tanító néni arcát, s hasonlók. Majd: a furcsállott kutyadiák, Jonatán kimenti a vízből a fuldokló rosszcsont Dömét. Egycsapásra megszületik ezzel Jonatán presztizse. Mint életmentő elnyeri mindenki tetszését. Dicséri őt a tanító néni, szereti, ünnepli őt minden gyerek, elszökéséért pedig megbocsát neki Kankalin néni is. A film groteszk grafikájú figurái találóak. A történet jellege csakugyan gyerekeknek való. Itt még a tételtípusok is helyénvalóak, mert a világosabb megértést szolgálják. Az adott korosztálynak hasznos tanulság is rendben van. Csak Jonatán dramaturgiai helyét nem tudtam megtalálni. Hogy a gyerekeket zavarba ejti-e, nem tudom. Jómagam sehogy sem értem deus ex machina metamorfózisát. Miért vált diákká, s miért lett ismét kutyává?

Egyértelműen a rajzos ismeretterjesztés, a szigorú didaxis vezérli a *Hip-Hop kenguru* sorozatot. A nagyokat ugró, messzi tájakra kalandozó kíváncsi kenguru egy-egy állat fontosabb tulajdonságait hivatott a gyerekeknek — epizódról epizódra — bemutatni. Segítségül magával visz egy, az állatokról szóló könyvet, s az abban olvasottakat saját tapasztalataival szembesíti. Ezek a rácsodálkozó szembesítések különféle mókás helyzetekkel párosulnak. Nevet a közönség, miközben észrevétlenül ismerkedhet meg egyes állatok jellemzőivel. Most éppen *A bölény*-nyel (amiről megtudhatjuk, hogy növényevő, hogy erős, kihaló, hogy csak rezervátumban él stb. és *A rókά*-val (nagyságával, szokásaival, csirkelopó kedvével, stb.).

Ügyes, játékos és igen leegyszerűsített formában „tanítja" nézőit Broniszlav Zeman. Úgy rendez, hogy a gyerek akaratlanul is tanul valamit, miközben szórakozik Hip-Hop kalandjain. A bámész tekintetű kenguru, kisebb-nagyobb humoros kudarcai után végülis új, hasznosítható élménnyel gazdagodva távozik a távoli tájakról. Távozik, hogy a sorozat további részeiben újabb kalandokat éljen át a kíváncsi és kíváncsibbá tett gyereknézőivel.

Míg Hip-Hop kengurú kudarcai átmenetiek, addig egy öreg vadász, Pampalini sikertelenségei következetesen véglegesek. Ami egyébként egy csöppet sem zavarja őt. Dicsekvő, hősködő magatartásával talán csak megingathatatlan jókedve és parttalan önbizalma vetekszik. Az óriáskígyót éppúgy nem tudja elfogni, mint a dögkeselyűt (Ryszard Lepiora: *Pampalini és a kígyó*, Jan Hoder: *Pampalini és a keselyű*). Pedig nagy szükség volna az említettek befogására, hiszen filmről filmre — s ezt maga Pampalini kürtöli világgá — levelek tucatjában arra kérik őt, hogy fogjon kígyót, fogjon keselyűt (a sorozat többi részében meg más állatokat).

A nagyorrú, nagybajszú Pampalini vadászruhája, bakancsától a trópusi sisakig, vadászpuskája, s egyéb felszerelése (beleértve a háromkerekű kerékpárral fuvarozott rozoga ketrecet) még lehetővé is tehetné a megbízásos szafarik sikerét. Egy csimpánzkölyök is segíthetné őt. Sőt még a vadászszerencse sem hiányzik nála — hiszen rögtön kéznél van, orra előtt tekereg az óriáskígyó, s fölötte kering a sárkányrepülővel üldözőbe vett keselyű. Csakhát! Csakhát hősünk vadászképessége hibádzik . . . Igyekezni, reménykedni, vadat üldözni, elvéteni, megint nekifutni és újrakezdeni viszont nagyon tud. S nem kevésbé: választékosan meg-megmagyarázza bizonyítványát. A jó rajzi fizognómiájú főhös mellett a pergő ritmusú próbálkozások képei a legsikerültebbek. Summa summárum, jókat derülhetünk a kedves karakterű, pózaiban is szeretnivaló Pampalinin. Sikertelensége egyben sejteti a gyerekekkel: lebegő jókedvével, rendíthetetlen bizakodásával, „biztos módszereivel", „tökéletes furfangjaival" legközelebb is vadászni indul. S következő útjára is bizonyára szívesen elkísérjük őt.

Nepp- és Szoboszlay-filmek a Horizontban

Szoboszlay Péter alkotásait sokkal kevesebb néző nézte meg, mint a Nepp-filmeket, és kevesebb ember fogadta tetszéssel. Nepp kontra Szoboszlay? Szó sincs róla! Két szerző — kétféle szuverén világ. Kétféle művészi hangvétel — kétféle animációs tükrözés. Közönségünk egyelőre még kevésbé tudja olvasni, érteni az elvontabb komoly dolgokról, absztraktabb képi nyelven — s kevésbé humorosan — beszélő tartalmakat (s Szoboszlay filmjei ilyenek), mint a maga nemében hasonlóan értékes, de populárisabb nyelven megfogalmazott — s humorosabb — filmanimációt (mint amilyenek Nepp művei). A mind több és többféle animációs filmmel való egyre gyakoribb ismerkedés segítheti az egymástól különböző nyelvezetű, más-más világú szerzők jobb megértését, helyesebb megítélését. Ha másért nem, már pusztán ezért is szavaznunk kell az animációs Horizont-programokra.

„A meseszövés, a látvány bizonyára tetszeni fog a gyerekeknek. A történeten érezhető, szerintem egészséges cinizmus, néhány mai magatartásforma megjelenítése . . . az idősebbeknek szól." — nyilatkozik készü-

lő első egészestés filmjéről, a *Hófehér*-ről Nepp József. (Esti Hírlap, 1980. okt. 9.) Az „egészséges cinizmus", a groteszk és morbid mozzanatokkal dolgozó cselekményvezetés a rendező számos korábbi filmjének is jellemző sajátossága. Jellemzője továbbá a gegek halmozásából és ütköztetéséből eredő humor. A régi, ún. trükkfilmek hagyományának átmentése és személyes újraköltés ez. Nepp rövid rajzfilmjein mindenekelőtt nevetni kell. Talán ez teszi leginkább népszerűvé, kedveltté a műveit.

Legnépszerűbb filmjei — köztük a Gusztáv — és a dr. Bubó sorozat — bizonyítják, hogy nevetésünkbe gyakran kritika és önkritika vegyülhet. Gusztávék, Bubóék gesztusain, vagy *Yeti* és a *Megalkuvó macskák*, illetve a többi teremtmények megnyilatkozásain, eleven történéseik során jókedvűen és akarattalanul — humorral szelídítve — tudatosíthatunk emberi gondokat.

Szoboszlay Péter: Hé, te!

Megnevethetjük és kinevethetjük az előrelépést gátló dolgokat, a visszahúzó törekvéseket. A több, ügyesen válogatott Nepp-film megtekintése sokban meggyőzheti, meggyőzhette a közönséget az említettekről. Az oeuvre kiemelt, a Horizontban most bemutatott része mintegy keresztmetszetét adja a szerző eddigi művészi építkezésének, világszemléletének. Egyben azt is mutatja, hogy az alkotói pálya következetesen — ha nem is szándékosan — haladt az egészestés rajzfilm felé.

Több úton, más-más módon. Például már a Gusztáv sorozatok is jelentős tapasztalatokkal segítették, vezették Neppet nagy és indokolt vállalkozásához, a Hófehér elkészítéséhez. Az odavezető út újabb stációit jelölték ki, többek között dr. Bubóék. Leginkább viszont a határozottan játékfilmes dramaturgiával szerkesztett Mézga-sorozat mutatott a hosszú rajzfilm irányába. Itt jegyezzük meg: az első sorozat sikerültebb, ökonomikusabb, természetesebb, mint az újabb. Utóbbiban sok keresettséget, kitalációkhoz igazított magatartást és szituációt vélek felfedezni. Egybevetésül: nézzünk meg egy mai tévé-Mézga II-ot, s hasonlítsuk össze a Horizont-beli Mézga I-vel! Ki-ki levonhatja saját konzekvenciáját . . .

Szoboszlay Péter filmjeit nézve is tapasztalhatjuk: a szerző vissza-visszatérő problémáit, „művészi rögeszméit" közvetítő rövidfilmjeinek hatása mintegy felfokozódva summázódik, summázódhat bennünk. Főként azért, mert folyamatos egymásutánban nézhetjük, gondolhatjuk végig és tovább a filmbeli — nem éppen könnyű kérdésekkel foglalkozó — tartalmakat. Számos érintkezési pontot fedezhetünk fel így az egyes rövidfilmek között. Megszülető és filmről-filmre — tudatosan és nem szándékosan — alakulóformálódó személyes szerzői motívumok animációs kifejezésének lehetünk a tanúi. Például ilyen a felnőtté válás konfliktusa, vagy a gyermekkor iránti nosztalgia lepkeobjektivációja, vagy hazai történelmünk leképeződése egyéni sorsokban stb. Gazdag a választék.

Ismét látnunk kell tehát — s ezért is tartom remek ötletnek a Horizontban ismétlődő alkotói bemutatkozásokat —, hogy egy-egy egyedi rövid rajzfilmben nem mindig, nem eléggé plasztikusan ismerhető fel az alkotónak a saját korával való kapcsolata. Ezt a Szoboszlay eddigi munkásságát reprezentáló kiemelkedő alkotások együtt-látása teheti igazán felismerhetővé. Ezekben az originális grafikai világú, problémacentrikus filmekben már megfigyelhetők a Szoboszlayra legjellemzőbb jegyek. Ezekből érzékletesen bontakozik ki a szerzőnek kora történelmi valóságához, lényeges tényeihez való, a szubjektíven átélt társadalmi mozzanatokra érzékeny viszonya.

Nepp József: Öt perc gyilkosság

„Manapság az animációs film fő feladata, hogy mondanivalójában egyre gazdagabbá váljék" — vallja a szerző, s tartja is magát ehhez. Az ars poetica további komponense: „Én a műveimet 'dokumentációs animációs filmeknek' nevezném. Filmjeim segítségével olyan kérdésekre irányítom a figyelmet, amelyekkel a dokumentációs filmek foglalkoznak. Az a véleményem, hogy társadalmi mondanivalónk kifejtése az animációs filmnek nevelő célzatú felhasználását is elősegítheti." (Animafilm, 1980. 2. sz.)

Féjja Sándor

Animációs filmek a televízióban

E mostani kis szemlézés elején mindenekelőtt elnézést kell kérnem. Az alábbiakban ugyanis a *külföldi* filmek esetében sehol sem fogom megemlíteni még a rendező nevét sem. Ez azonban, sajnos, nem csak az én hibám. A Rádió és Televízió Újság szerkesztősége ugyanis, egy-két kiemelt sorozattól eltekintve, nem tartja méltónak rá az animációs filmek alkotóit, hogy a számtalan szerkesztő, rendező, nyilatkozó Kovács elvtárs és nyilatkozó Juliska néni, stb. nevei között helyet szorítson nekik. Tévedés ne essék: a magyar animációs műfajok alkotóit is csak nagyon ritkán érdemesíti erre, de ott volt módom utánanézni, hogy melyik filmet ki alkotta; sőt, az ember az anyanyelvén még a főcímen gyorsan elsuhanó neveket is le tudja jegyezni — de különböző idegen nyelvek esetében ez gyakran a tévedés kockázatával jár, és semmiképpen sem válhat alapjává a pontos tájékoztatásnak. Sokkal pontosabb, mert a helyzetet szomorúan jellemzi, hogy most úgy teszek én is, mint a Rádióújság szerkesztői: úgy beszélek a filmekről, mintha maguktól születtek volna, mintha nem volnának alkotóik.

Nem volt tehát alkotója eszerint a nagyszerű *Jamie*-sorozatnak, amely valahol Nagy-Britanniában jött a világra, s amelynek utolsó darabjait augusztusban láthatták az Esti Mesét néző gyerekek. Ez a sorozat, amely kis meséiben kedvesen egyesítette az angol humor legjobb hagyományát, a nonszenszet, némi szájbarágós ízű, mégsem rágós tanulságos tanmesékkel, kétségkívül azok közé a sorozatok közé tartozott, amelyeknek van valami titkuk. Mitől olyan hatásosak, mitől olyan kedvesek? Külön-külön sem a meséjük, sem grafikai stílusuk, sem animálásuk, sem semmijük nem kiugró — az egész együtt mégis egyedi és sajátos filmmé vált, az elmúlt időszak emlékezetes darabjává. Talán a legföltűnőbb paradoxon, s ebből lehetne tanulni is, vélem, hogy az egészen szimpla animálású és egészen egyszerű rajzú filmek hihetetlenül *gazdagnak látszottak!* Mindenütt oda volt lopva valami: a főcímben egy kis villogtatás, egy szédítő (igen egyszerű) csigalépcső; minden filmben az *álom tudattalanul is stilizáló tudata;* a játék a figurák méretarányaival, stb. Szóval, olcsó sorozat lehetett a *Jamie* — de hatásának eszközei mégsem azok voltak.

Éles ellentétben a *Jamie*-vel, hihetetlenül ravaszul elkészített, minden filmkockán megmozgatott, bonyolult rajzú és bonyolult mozgatású rajzfilmsorozat az állítólag amerikai eredetű *A kengyelfutó gyalogkakukk legújabb kalandjai* agresszíven hosszú címét viselő (s hasonképp agresszióval telített) sorozat, melynek amerikai illetősége dacára csakis magyar alkotói voltak, a szinkronszöveg írója és rendezője tudniillik, Révész Mária és Moldoványi József. Nem ők tehetnek róla, hogy amerikai társalkotóik jelentősége a sorozat létrehozásában oly csekély, hogy nevük említése igazán elhanyagolható, mint ez a Rádióújságból kiderül. Ez a sorozat, minden animációs kvalitása dacára, a rajzfilm-dramaturgia botránya, talán még a rossz emlékezetű *Segíts, Nagyi!* című NSZK-sorozatnál is fölháborítóbb. Az történik benne ugyanis, hogy meghal a sztori, mint szervezőelem, ami önmagában még nem volna baj, de helyébe lép és az ő látszatát bitorolja az idegek borzolására hivatott üldözés, mely még a krimikben is csak dekoráció, itt azonban mindennek a közepe, lényege, veleje. Ki hogyan kit mikor tud minél kegyetlenebbül kikészíteni — kérdezi a sorozat minden epizódja, mellőzve minden miértet. A szuperfilmmé álcázott ravaszdi és buta üresség, mint a métely árad ebből a szuperamerikai szupergiccsből. Ezt ennél modernebbül és ügyesebben csinálni nyilván sehol a világon nem tudják. Nyilván hatásosabban sem. Utcánkban a járda megtelt a Gyalogkakukkal, szombat délután gyereket csak a tévékészülék előtt találhatni; a Gyalogkakukk tomboló siker.

Hogy azért az emberi hangú művek is válhatnak sikeressé, arra vígasztaló bizonyság Dr. Kertész György (író), Szabó Szabolcs és Szombati Szabó Csaba (rendezők) *Vízipók-csodapók* című sorozata. E kis szemlézések szerzője mélységesen bánja, hogy legutóbbi írásában azt a megjegyzést tette, miszerint ez a sorozat didaktikus, és ez a megjegyzés ott kissé bántó lehetett. Hát persze, didaktikus, de soha jobb és soha rosszabb didakszist! Mert ékes példái ezek a tündéri mesék (igen, már majdnem tündérmesék) annak, hogy mi módon lehet szinte észrevétlenül, kedves humorral és emberséges tartózkodással oktatni, tanítani, tudást lopni a fejekbe. Mert miért ne lehetne, teszem föl a költői kérdést magamnak, az annyiféle funkciójú film egyik funkciója a népművelés és tanítás a művészet eszközeivel? Hiszen magam eddig csak azért nem szerettem e funkcióról hallani sem, mert sehol sem láttam életképes példányokat efféle alkotásokból. Nem lévén rá bizonyság, én összeegyeztethetetlennek gondoltam, fából vaskarikának, ezt a kettős célt. De a Vízipók-csodapók sorozat efféle csodapók. Itt minden összejött. Az átadásra szánt ismeretek valóban a gyermek szintjén befogadható, de a filmet esetleg gyermekével néző felnőtt számára sem éppen fölösleges ismeretek. A rajzok gazdag fantáziával antropomorfizálják a vizek világának élőlényeit; ugyanilyen szellemes ez az antropomorfizálás a jellemekben, a magatartásukban. Titokzatos mesevilág a vizek világa ezeken a filmeken, megannyiszor mintha a varázslatok csodájába merülnénk alá. S hadd mondjam el itt, hogy családom összes (számos) felnőtt tagja csapot-papot, de sőt még vacsorát is otthagyva rohant Vízipókot nézni minden szombat este. De még ha nem így lett volna is, egy új magyar rajzfilmsorozat alkotói legalább — ha már külföldi kollégáik nem — megérdemeltek volna félsornyi helyet a Rádióújságtól hetente egyszer.

Nem csak az alkotók neve, de még a sorozat címe is titok maradt egy bájos-bumfordi lengyel bábfilmszéria esetében. Pedig ez ráadásul összefüggő történet volt, amit talán jobb lett volna folyamatosan leadni, vagy legalábbis nem heti egyetlen folytatásban, péntek esténként; egy egész hét egy gyerek számára (merthogy ez a sorozat is Esti Mese volt) meglehetős hosszú idő, egy megszakadt történet szálait újra összebogozni. A fantasztikusan látványos, eredetileg talán mozifilmnek készített sorozat egy énekelni vágyó kismac-

kóról szólt, akit madár-barátai elvisznek a madarak királyához, amihez persze repülni is meg kéne tanulnia — ritka szépen volt fölvezetve ez a dramaturgiai lépcsőzés: énekelni vágyik, ehhez röpülni kell, röpülni vágyik —; s ha nem is könnyen és nem is egyedül, de csak sikerül végül föl- és elszállnia. Pompás volt itt minden: a karakteres bábok, hozzájuk illő magyar hangjaik (a Rádióújság szerint ők sem léteztek), a szép kis történet, a gazdag kiállítás, tehát: a látványos és változatos díszletek, a bábok tarka ruhái (pedig fekete-fehér volt a film), s nem utolsósorban a rajzanimáció eszközeinek fölhasználása a bábanimáció keretében, ami ritkán látható módon összetett, izgalmas és kifejező képi hatásokat eredményezett a sorozat több olyan pontján, amelyeket csupán bábanimálással nem is lehetett volna ily szépen megoldani (pl. a madarak táncát a madarak királyának fogadásán).

Hasonlóan vegyes technikával, papírkivágás és rajzanimálás együttes használatával készült, 1969-ben, a *Harangocska* című csehszlovák film, melyet a hatásos technikai megoldáson kívül koreográfikus animálása is érdekessé tett. Szintén csehszlovák rajzfilm volt a *Viktor és a reuma* című hátborzongató darab, melyet meggondolatlanság volt Esti Meseként tűzni műsorra, vasárnap este, jó korán, negyed hétkor, hogy minél több gyereknek legyenek aztán rémálmai. A film különben nem tett egyebet, mint hogy a reumát, ezt a gyerekek számára nyilván nagyon ismerős és rettentően fontos betegséget élővé varázsolta — nem mellékes persze, hogy gazdag fantáziával, és felnőttek számára néhol igen szórakoztatóan és fölöttébb morbid módon. Az volt az érzésem, míg a filmet néztem, hogy (ismeretlen) rendezője csak gyerekfilmre kapott pénzt, volt viszont készen egy felnőtteknek szóló egyedi forgatókönyve, s hogy aztán ily faramuci módon egyesítette lehetőségeit és szándékait, s öltöztette gyermekmese-álruhába felnőtteknek írott művét.

Néhány fölháborítóan színvonaltalan darabot is láthattunk Esti Meseként; talán az egész idei kínálatot alulmúlta, bugyuta meséjével és primitív, dedóstankönyveknél is rosszabb rajzaival a *Barkács mester* című, 1957-ben készült grúz rajzfilm. Filmtörténeti érdekességként persze figyelemre méltó volt. Hasonló erényekkel büszkélkedhet a csehszlovák *Pehácsik*-sorozat, valamint a *Márton és macskája* című bolgár rajzfilm is.

Nagy tévében kis mozi sorozatcímmel a televízió végre megtisztelte egy rendszeres műsorral állandó rajzfilm-ellátóját, a Pannóniát; hogy azonban az összeállításokat milyen koncepció alapján tervezik szerkesztői, az eddig még sajnos nem derült ki. Remek és kevésbé remek, régi és új Pannónia-filmek láthatók ömlesztve a sorozat adásaiban (műsoronként négy-öt, s nincs köztük kettő, melynek köze volna egymáshoz). A Rádióújság persze ebben az esetben sem mutatkozott nagyvonalúnak, örüljön a néző, hogy legalább a filmek címét odaírják neki (esetleg az alcímet is külön, önálló filmként). A kedves, ügyes, szórakoztató *Egy világhírű vadász emlékiratai* sorozatot képez a sorozaton belül, melynek ötletszerűen válogatott darabjait ugyan, ha nincs rá más mód, ilyen zűrös szerkesztésben is szívesen látjuk újra, de azért, ha már van ez a műsor, jobban örülnénk a komolyan vételének.

Végül néhány sor a nemrégiben vetített *János vitézről*, amelynek megalkotásával Jankovics Marcell, és munkatársai, annak idején, vagyis közel egy évtizede, új távlatokat nyitottak a magyar rajzfilm számára. Erről a filmről sok jót és sok okosat írtak már, én itt csak néhány megjegyzésre szorítkozhatom.

A film néhol grandiózus látványossága a kis, fekete-fehér képernyőn is szinte hiánytalanul érvényesült — ami utólag is az alkotók alaposságát, az eltalált arányokat, stb. igazolja.

A humora még kedvesebb, a cukrozott tejszínhab még émelyítőbb lett az eltelt években. Elévülhetetlenül modern a huszárok vándorlása, a háborúzás, a bandita-jelenet, az óriás-jelenetek sora, és köztük bántó a szerelmi jelenetek némely túlcikornyázott pillanata, bizony, még a pompás ötletekben bővelkedő szeretkezés-jelenetben is! Mintha a nemrégiben készült *Magyar népmesék* sorozat már ennek tanulságait hordozná — a népi motívumok letisztultabb, egyszerűbb, általában kevésbé édeskés fölhasználásával. Ez azonban szerencsére csak a film igen kis hányadára vonatkozik, a fontos az, hogy a *János vitéz* változatlanul alapműve a magyar rajzfilmkészítésnek, és vélhetőleg még igen sokáig az marad; egyelőre, mégoly sikeres művek dacára sem sikerült senkinek sem túlszárnyalnia. Újszerűsége, merészsége a nála későbbi *Ludas Matyin* (ami egyébként Dargay Attilának gyönyörű munkája) is túlmutat.

Fábri Péter

Ottawa '80

Harmadszor rendezték meg az idén augusztus 23. és 27. között az Ottawai Nemzetközi Animációs Filmfesztivált. Az idei kanadai fesztivál magasan kiemelkedett a hasonló rendezvények sorából, sok új, jelentős szakmai információjával, fontos kezdeményezéseivel.

A rangos eseményre ez alkalommal 40 ország mintegy 600 filmet nevezett be. Nem volt könnyű dolga tehát a fesztivál zsürijének. Ottawában ugyanis nincs válogató bizottság.

Ez a nemzetközi zsüri a 600 benevezett filmből 110-et ítélt versenyképesnek. Feltétlen említést érdemel, hogy a 110 beválogatott alkotás közül 85 négy ország produkciója: az Egyesült Államok 36, Kanada 30, Nagy-Britannia 11 és Franciaország 8 alkotással képviseltette magát a versenyben a zsüri döntése alapján. A további résztvevők: Csehszlovákia 5, Hollandia 4, Svájc, Japán, Jugoszlávia, Lengyelország 2—2 filmmel, a Szovjetunió, Magyarország, Spanyolország, Belgium, Bulgária és az NDK egy-egy filmmel.*

A National Film Board valamennyi benevezett alkotását „beválogatták". Ez önmagában is bizonyítja a zsüri furcsa magatartását.

A filmek a következő kategóriákban versenyeztek:

A — három percnél hosszabb filmek
B — három percnél rövidebb filmek
C — öt percnél rövidebb főcímek
D — öt percnél rövidebb reklámfilmek
E — független diák-alkotó első filmje
F — gyermekfilmek
G — oktatófilmek

A nagydíjat Geoff Dunbar: *Ubu király* c. munkája kapta. Dunbar Ubu-változatáról már a zágrábi fesztivált követően beszámoltunk. Ottawában az járt a fejemben, hogy a Jarry Ubujéhez legközelebb álló animációs változat akkor jönne létre, ha Lenica *Ubu király* c. egészestés filmjének grafikájával rendezné meg Dunbar a filmet; azaz Lenica nívós grafikáját a Dunbar filmjét jellemző rendezői, főként hangrendezői erények erősíthetnék.

A KÖZÖNSÉG DÍJA: RÓFUSZ FERENC: LÉGY (MAGYARORSZÁG)

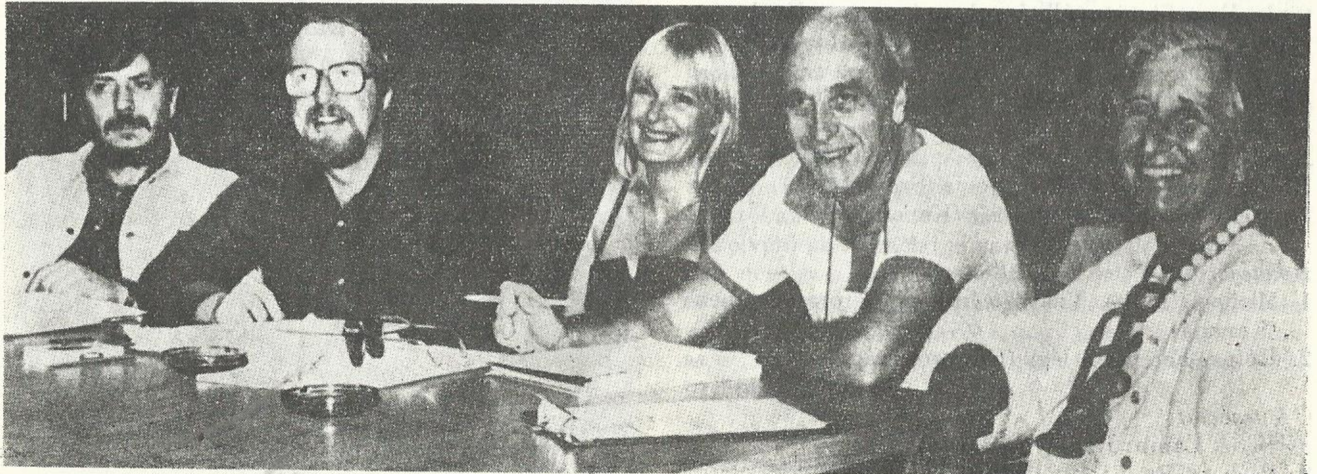
Egyáltalán nem túlzok, ha azt állítom, hogy Rófusz Ferenc filmje volt a legnépszerűbb ezen a fesztiválon.** Óriási sikert aratott, szűnni nem akaró taps köszöntötte. Ehhez fogható nagy sikert filmjeink közül talán csak a *Variációk egy sárkányra* aratott Mamaiában, 1968-ban, illetve a *Sisyphus* 1972-ben Zágrábban.

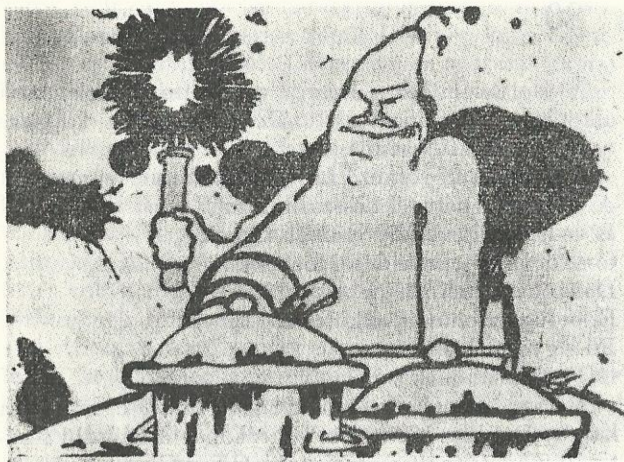
(A *Légy* mellett különben a következő alkotásokat

* Ez így 108 film. A fesztivál sajtóirodája — ahonnan ezek az információk származnak — vagy az országok, vagy a filmek számában tévedett. (A szerk.)

** Az azóta megküldött díjlistán külön is megemlítik Rófusz filmjének hatalmas közönségsikerét.

Az elővalogatás feladata is a zsürire hárult, amely a következő szakemberekből állt: (a képen jobbról balra) Tissa David, a nálunk is jólismert magyar származású amerikai animátornő, Richard Evans (Anglia), a BBC egykori rendező-producere, aki jelenleg szabadúszóként ír és rendez a BBC számára, Gro Strom, norvég grafikusnő, Hubert Tison, az ASIFA Kanadai Szekciójának elnöke, a Radio Canada animációs műsorainak producere, valamint Ante Zaninovic, a Zagreb Film rendezője.

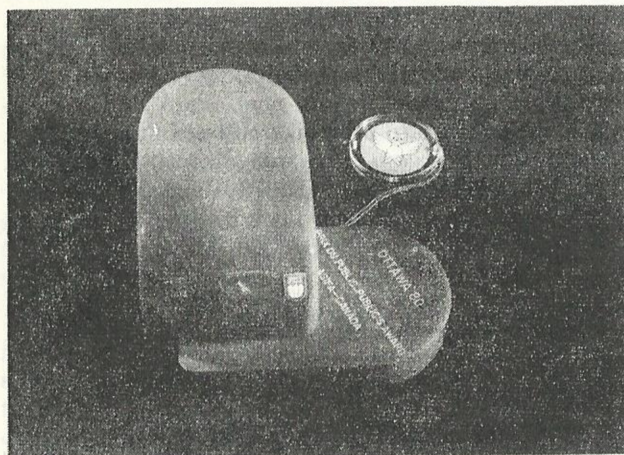

Goeff Dunbar: Ubu király

neveztük be: *Időben elmosódva, Három magyar kép' Gőzhajóval Pest-Budára, Gyermekstúdió, Lenke néni.*)

Brr egyetlen versenyfilmünk óriási sikert aratott, ez a fesztivál is azt igazolta, amit már régóta tudunk; milyen nehéz betörnünk a nyugati fesztiválok élvonalába a mi nyelvi-irodalmi meghatározottságunkkal.

A fesztiválon versenyen kívül levetített *Gőzhajóval Pest-Budára* c. Somogyi Győző filmen és Rófusz munkáján kívül egy retrospektív összeállítással is szerepeltünk. Ez a filmösszeállításunk, sajnos — talán hangvételbeli egysíkúsága miatt — nem aratott sikert.)

A további díjakat a következőképpen osztották ki:

A kategória:
1. Jurij Norstejn: Mesék meséje (Szovjetunió)
2. Sheldon Cohen: A szvetter (Kanada)

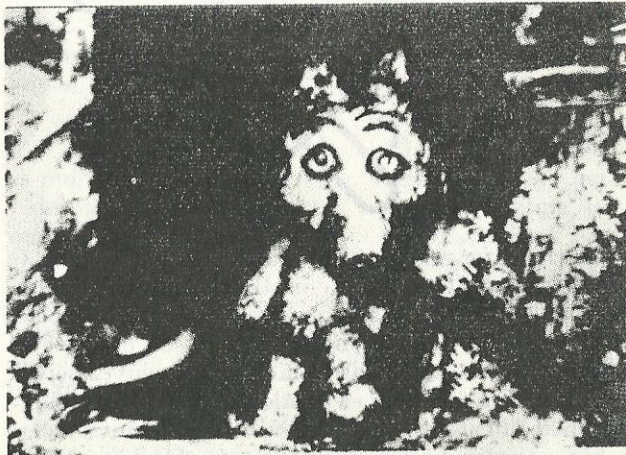
B kategória:
1. Michael Mills: Világtörténelem három percben (Kanada)
2. Rófusz Ferenc: A légy (Magyarország)

C kategória:
1. Derek Lamb: Rejtély (Kanada)
2. Richard Rauh: Az elhatározás (USA)

D kategória:
1. Richard Williams: Washington Post (USA)
2. Susan Rubin/Harold Friedman: Allegheny légitársaság

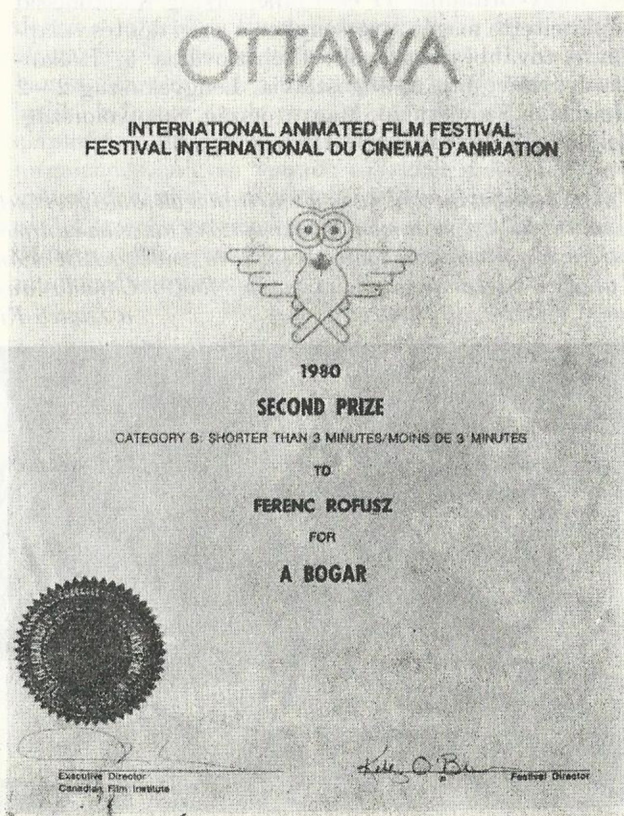
E kategória:
1. Eugene Fedorenko: Minden gyerek (Kanada)
2. Betina Matzkuhn: Szülővárosom (Kanada)

F kategória:
1. Paul Fierlinger: Jó egy farkas a ház körül (USA)
2. Ellen Besen: Tengeri álom (Kanada)

Jurij Norstejn: Mesék meséje

A fesztiválra még az ideiglenes „Bogár" címen neveztük a filmet

OTTAWA

INTERNATIONAL ANIMATED FILM FESTIVAL
FESTIVAL INTERNATIONAL DU CINEMA D'ANIMATION

1980

SECOND PRIZE

CATEGORY B: SHORTER THAN 3 MINUTES/MOINS DE 3 MINUTES

TO

FERENC ROFUSZ

FOR

A BOGAR

Executive Director
Canadian Film Institute

Festival Director

C kategória:
1. Lynn Smith: Íme az ön beszélő múzeuma (Kanada)

Elöljáróban már szóltam az Ottawa '80 kiemelkedő jelentőségéről. A következőkben részletesebben is kifejteném, hogy miért tekinthető a III. Ottawai Nemzetközi Animációs Filmfesztivál fontos állomásnak az animációs fesztiválok történetében.

Ottawába — először a fesztiválok története során — valamennyi versenyfilmet videokazettán is be lehetett küldeni. A filmek bemutatása két helyszínen zajlott:- a National Art Center-ben, a vetítőben, illetve a Videotékában. A videotékát pedig a hivatalos fesztiválprogramokon túl is, bármikor használhatta a fesztivál valamennyi vendége; tetszés szerint lehetett mozizni, azaz videózni, tájékozódni, megtekinteni a kollégák, barátok filmjeit.

Az Ottawa '80 másik jelentős kezdeményezése a fesztivál idején szervezett, az elektronikus animáció témakörének szentelt előadássorozat, illetve a legkorszerűbb elektronikus berendezéseket bemutató kiállítás. A fesztivál programfüzetében olvasható: abból a célból hozták létre ezt a műhelyt, hogy eloszlassák az animátorok igen gyakran tapasztalható idegenkedését a komputerekkel szemben, illetve, hogy felkeltsék az érdeklődésüket a számítógépes animáció iránt. Alapfokú tájékoztatást szándékoztak adni, viszont arra törekedtek, hogy — még ha alapfokon is — a témakör valamennyi területét érintsék. Három előadást, illetve vitát rendeztek az elektronikus animációról. Az elsőn filmekkel illusztrálva a számítógépes animáció történetét vázolták fel. A második előadást A komputeranimáció ma címmel tartották. A záró előadáson pedig a számítógépes animáció eszmei hátteréről és jövőjéről hallhattak a résztvevők.

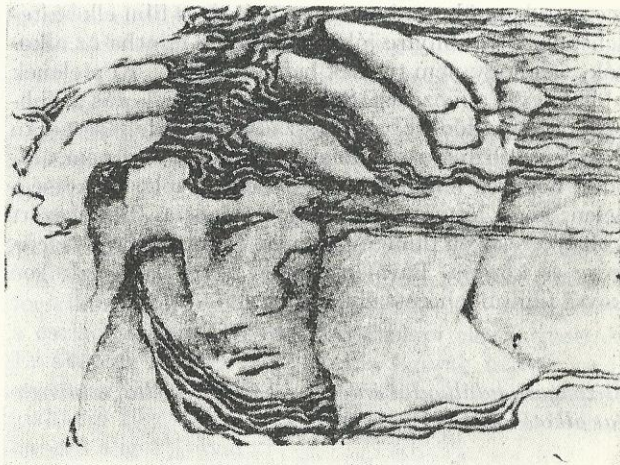
Az elektronikus animációs műhely megszervezése időszerű gondolat. Hiszen a világban ma már olyan sorozatok is készülnek, nevezetesen pl. a Hanna és Barbera cégnél, amelyeket a fázisrajzolástól kezdve a felvételig bezárólag a komputer úgy készít el, hogy közben emberi kéz nem segíti a jelenetet, és a végén a felvétel videoszalagon automatizált folyamatban „áll elő".

A nyugat-európai országok pedig közösen szándékoznak komputerközpontot létrehozni.

A fesztivál egyik érdekessége: a rendezők listáján igen sok női nevet olvashattunk. Úgy látszik Caroline Leaf és Veronica Soul csak az előőrs szerepét játszotta. Nyomukban amerikai és kanadai nők egész kis serege tört be az animációs életbe. És természetesen a jelenséggel egyidőben az animáció feminista ideológiája is megszületőben. Lépten-nyomon azt lehetett hallani, hogy az animáció valójában par exellence női mesterség és művészet, és bizony tévedett, aki eleddig nem így gondolta . . .

És egy ennél sokkalta fontosabb jelenség:

Az ottawai tapasztalatok alapján — részint a bemutatott filmek, részint a kollégákkal folytatott hosszú beszélgetések nyomán, egyre inkább egy két féltekére szakadt animációs világ képe rajzolódik ki előttem. Talán legjobban a japán animáció példázza ezt a helyzetet. Japánban tömegesen, mindegyre növekvő mennyiségben és egyre rövidebb átfutási idővel készülnek a többnyire erőszakot sugárzó, művészileg értéktelen filmek. Ugyanakkor, főként az önálló, független alkotók műhelyeiben értékes, színvonalas alkotások születnek. Ezek a filmek azonban szinte teljesen eltűnnek a nívótlan, óriási mennyiségben ontott animáció tengerében — amelynek a televízió a legfőbb fogyasztója — hogy csak egy-egy fesztivál idejére, illetve egy-egy művészmoziban bukkanjanak elő. A forgalmazás vérkeringésébe nemigen kerülnek be, inkább csak fesztiváli vagy presztizscélokat szolgálnak.

Kanadai rendezőnők, Lina Gagnon és Suzanne Gervais készítették az Első napok *c. filmet is*

Hogy állunk mi ebből a szempontból?

A Légy közönségsikerénél már említettem, de a megelőző fesztiválon, Zágrábban Hernádi Tibor filmjével kapcsolatban is az volt a döntő, hogy e filmek nem egyszerűen kategóriadíjat nyertek, hanem egyúttal felejthetetlen élményt is nyújtottak a közönségnek. A megelőző évben a többszöri fesztiváldíjas *Lúdas Matyi* című film — Dargay Attila és stábja munkája — a fesztiváldíjakon kívül a közönséget is meghódította; amint tudjuk, itthon közel kétmilliós nézőjével listavezető volt, és a külföldi forgalmazása is megindult. Valamikor a világban korszakonként csak egy-egy animációs központban virágzott az élet, a század elején Párizsban, a két világháború között Hollywoodban. Ma az animációnak ilyen központja nincsen. Több olyan műhely dolgozik, amely hatással van egymásra és a többiekre. A mi fő jellegzetességünk az lehet, hogy elősegítjük a művészet egységének helyreállítását — ez tulajdonképpen a nagy művészet rangja — és itt találkozik a művész önkifejezési igénye a közönség vágyaival, az újítás a népszerűséggel. Nemcsak az előbb említett példák indokolják ezt a felfogást, hanem olyan tapasztalatok, eredmények is, mint a *János vitéz* művészi és gazdasági sikere, vagy a hatvanas évektől az első *Gusztáv* nagysorozat.

Felvetődik az is, hogy vajon magának az animációnak nem ez-e a művészettörténeti jelentősége, esélye és lehetősége? Ennek a lehetőségnek valóra váltásában mi élen járunk. A kérdés az, hogy lesz-e további erőnk az ismert technikai lemaradásunk mellett ezen az úton továbbhaladni.

(Dr. Matolcsy György a stúdióbizottsági ülésen elhangzott beszámolóját legyezte: S. I.)

A fesztivál után
Beszélgetés Rófusz Ferenccel

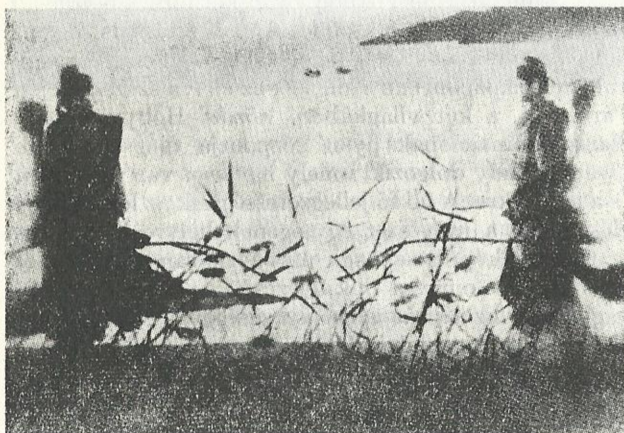
Milyen összkép alakult ki benned a fesztiválról, a bemutatott alkotásokról?

Azt hiszem — legalábbis az Ottawában bemutatott túlnyomórészt amerikai anyag alapján — sok a gazdag filmkészítő. A filmek hosszúak s általában minden megvan bennük, ami csak egy költséges film elkészítéséhez kell. Többnyire jól indulnak, de mintha az alkotók, valahogy nem tudnák befejezni őket. Képtelenek abbahagyni a mozizást. Sok bemutatott alkotás „többször is elkezdődött", s hosszadalmas kifejtése során valahogy eltűnt a gondolat. Természetesen nem állítom, hogy ez minden filmre jellemző volt, de kétségtelen, hogy létezett egy ilyen tendencia. Talán azért volt sikere az én filmemnek, mert rövid volt: volt eleje, vége és közepe. Bármennyire is nevetséges, ezt igen kevés filmről lehetett elmondani.

Bizonyára találkoztál érdekes, figyelemreméltó, színvonalas alkotásokkal is . . .

Elég nehéz ennyi film megnézése után egyes alkotásokra visszaemlékezni. Sajnos a fesztivál programfüzete sem könnyíti meg igazán a helyzetem, amiben ugyan szerepelnek a versenyfilmekből vett fotók, de nincs képaláírásuk, s így néha nem megy a filmmel való azonosítás.

A fesztivál nagydíját elnyert *Ubu király*-nak nagyon tetszett a grafikája és a mozgatása is. El tudtam fogadni a keménységét, harsányságát is. Amikor először láttam, ez is egy kicsit hosszúnak tűnt, de a gálavetítésen már egyáltalán nem éreztem túlméretezettnek.

Kichachiro Kawamoto: Kataku

A japán *Kataku* c. 19 perces filmben, amelyet Kichachiro Kawamoto rendezett, a Kabuki színház klasszikus „Bunraku" bábui mozognak, és mesélnek el egy történetet egy nőről, akinek két udvarló között kell választania. Gyönyörűen mozognak a figurák s az egész film valami csodálatos, izgalmas és meghatározhatatlan ködbe burkólózik. Tetszett, korrekt, jól megcsinált filmnek tartom Mike Mills (National Film Board of Canada) *Világtörténelem három percben* c. filmje, ami különben előlem nyerte el a három percen aluli filmek kategóriájában az első díjat. Különösen imponálóan hatott e hosszú filmek mezőnyében ez az ökonómikusan megformált, bravúrosan rövid világtörténelem. De, szerintem, nem volt több mint egy jól megoldott feladat.

Tiszta, szép cselekményvezetésével hívta fel magára a figyelmet *A szvetter* c. gyerekekről szóló 10 perces kanadai film, Sheldon Cohen alkotása.

Sheldon Cohen: A szvetter

A fesztivál legjobb reklámfilmje — bár nem kapta meg a kategóriadíjat — a *Levi Strauss/II.* Egy nagyszerű ötlet brilliáns megvalósítása. Levi Strauss nadrágok vágtatnak lovakként a prérin, remekül megrajzolva és csodálatosan megmozgatva. Lasszós cowboyok üldözik, majd fogják be őket, és sütik rájuk a „Levi Strauss" bélyeget. Óriási hatása van a filmnek, nagy sikere is volt. Viszont csalódást okozott Co Hoedman új munkája, a tenger alatti világban játszódó tárgyanimációs *Grotokéanok kincse*, amely fura, polipszerű lényekről szól.

Még egy filmet említenék, mert egyik iskolapéldája annak a jelenségnek, amiről korábban szóltam. Susan Pittnek, az *Aszparágusz* amerikai rendezőnőjének is jó sok pénze lehetett erre a 19 perces filmre, amit négy évig csinált. Minden egyes rajzot retuspisztollyal dolgoztak meg, s minden be van dobva, ami csak elképzelhető világításban, technikában. A történet, ahogy a rendezőnő a műsorfüzetben megfogalmazta: „Annak az alkotói folyamatnak az erotikus allegóriája, amelynek során egy nő az érzéki és alkotói felfedezés valamennyi szakaszát bejárja." És mit lehetett látni a vásznon ? Egy aszparágusz leveleit érzékien simogató nőt, valamiféle furcsa, aberrált szexuális álmot sok függönyrebbenéssel . . .

(Sarkadi)

A comics történetét, kapcsolódási pontjait a rajzfilmhez, egy-egy híres figurája karrierjét vázolja fel Gellért Endre — több folytatásban — e számmal induló rovatában. (A szerk.)

Gellért Endre: Bevezető a comics világába

I.

A comics (Comic Strips = kómikus csík) mélyen az amerikai gondolkodásban gyökeredzik. Olyasvalami ez, amire Európában nincs példa, s így nincsen összehasonlítási alap sem. Amerikaiak millióit kíséri egy életen át ennek a műfajnak egy-egy figurája és a megszokás akkora úr, hogy sokszor széles körökben tiltakoznak egy régi sorozat megszüntetése, egy új alak bevezetése ellen. Európában, érthető módon, ha van is valamiféle múltja a comicsnak, hatásvizsgálatáról még alig esett szó: az amerikai szociológusok viszont — ugyancsak érthetően — ezt a tömegirodalmat, képi nyelvét és szövegét már évtizedek óta vizsgálják. Nem feledhetjük el: vasárnaponként a lapok comicsoldalait minimálisan 120 millió ember olvassa — a filmet és a televíziót is figyelembevéve — a leghatalmasabb közönség, amellyel egy modern kommunikációs eszköznek számolnia kell.

Érthető az is, hogy a vizsgálódások első helyén az szerepel: *Ki olvas comicsot?*

1923—24-ben Kansas és Missouri államokban vizsgálták először, majd 1929-ben országos méretekben is, hogy milyen korosztályok, rétegek tartoznak elsősorban a comics olvasóinak sorába. Az 1929-es országos felmérést a legnagyobb amerikai lapkiadó vállalatok finanszírozták, mert — tekintettel a világgazdasági válságra —, sok újság szerkesztősége a drága színes comics oldalakat meg akarta szüntetni. Az azóta világhírű Gallup Intézetnek ez volt az első olyan országos felmérése, mely az Egyesült Államokban nemcsak széles nyilvánosságot kapott, de nagy feltűnést is keltett. Kiderült ugyanis, hogy a comics az olvasóknak az elképzeltnél jóval szélesebb rétegei számára az első számú attrakciót jelenti:

„Bankárok, egyetemek elnökei, professzorok és doktorok ugyanolyan érdeklődéssel kísérik a comicstörténeteket, mint a segédmunkások . . . és — a szerzők és az újságok által kizárólag, vagy elsősorban gyerekeknek szánt történetek is inkább a felnőttek körében népszerűek . . ."

1929. óta, a rendkívüli esetektől eltekintve, általában ötévenként került sor átfogó, országos szintű vizsgálatokra és most már tudni azt is, hogy 1929 és 1978 között az arányokat tekintve lényeges változások nem történtek.

Mint 1929-ben, 1978-ban is az olvasók mintegy 13%-a számára volt a comics a lapok „leginkább figyelemreméltó rovata", jóval népszerűbb, mint pl. a sportoldal. 1962-ben, ugyancsak a Gallup Intézet végzett egy országos felmérést, mely bebizonyította, hogy — idézem a jelentésből — „szó sincs arról, hogy a comics csak a gyerekek és analfabéták kedvelt szórakozása . . ." A megkérdezettek 58,3 (férfiak), illetőleg 56,6 (nők) százaléka jelezte, hogy az általuk vásárolt újságokban elsőként, vagy kizárólag a comics kelti fel érdeklődésüket. A comicsrajongók elsősorban az alkalmazotti kategóriából kerültek ki, mégpedig a 30 és 50 év közötti olvasók közül.

(Kiderült az is, hogy az olvasók nagy többsége, ha elkezdi olvasni egy comics történetét, követi egész a történet végéig.)

1968/69-ben három nagy bostoni újság megbízásából azt vizsgálták, hogy az 1900—1969. között e három lapban megjelent összesen 778 comics milyen témákkal foglalkozott. A témák legalább 60%-ában a főszerepet a család, a gyerekek és a hétköznapi élet játszották. Ez alatt az időszak alatt az állatfigurák népszerűsége csökkent; 1940 és 1944 között a második világháború csaknem 20% történetét adta, szemben az első világháború alig 4%-ával.

Politika és erőszak

Egy nappal azután, hogy Robert Kennedyt meggyilkolták, a Chicago Tribune-ban és további 600 amerikai napilapban a II. Világháborút követő évek leg-

Chester Gould: Dick Tracy

nagyobb comics-sikerének, Chester Gould „Dick Tracy”-jének soros folytatásában a legyőzhetetlen és megvesztegethetetlen Dick egy éppen megsemmisített bűnöző holtteste felett a következőket mondja: „Az erőszak kívánatos, ha a Gonosz megsemmisítését szolgálja . . .”

Az összeesés véletlen, — a comicsok egy-egy folytatását hetekkel a megjelenés napja előtt nyomják, de ez a véletlen egy szimptómát fejezett ki: Dick Tracy történeteiben mindig igazolódik a lincs és a „csináld magad igazságszolgáltatás” szükségessége, ha ezzel — bűnösnek tartottakat — faji, politikai vagy intellektuális ellenségeket semmisítettek meg . . .

A comics egy jeles európai szakértője írja: „Az ellenfél elátkozása és megsemmisítésének joga így az Egyesült Államok polgárának szinte természetes joga lett, méghozzá puritán hagyományokra támaszkodva és felmentve mindenkit, aki — úgymond — a jó ügy érdekében semmisíti meg az ellenségét, aki persze a hős képviselte társadalom ellensége is . . .

És másutt:

„. . .A célok természetesen változnak. . . Az állam valóságos vagy vélt érdekei, az éppen divatos erkölcsi normák, a fajgyűlölet, a hatalom éppen soros viselkedési normái határozzák meg a hős végsősoron öncélú, de mindig erőszakos cselekvésének irányát . . .”

Az amerikai élet vitathatatlan brutalizálódása lejátszódik a comicstörténetekben is: az erőszak, a megjelenő comicsok egyharmadában központi téma.

A már idézett Günther Metken szerint: „Az ellenfél, mellyel szemben minden eszközzel győzelemre kell vinni az igaz ügyet, lehet kommunista, ázsiai, összeesküvő az amerikai társadalom ellen, és így tovább, és így tovább. És még a paródiában is az erőszak abszolutizálása diadalmaskodik: Al Cap ugyancsak népszerű Li'l'Aibner c. comicsának egyik folytatásában Fosdick detektív bár tényleges betörőket háborítatlanul útjukra enged, egy magát lejárt engedéllyel igazoló utcai árust üldöz és eközben — 42 járókelőt gyilkol le . . . Egyébként a történetben az utcai árus — megszökik üldözője elől . . .”

Flash Gordon (a rajzoló Alex Raymond) — James Bond előfutára

Comics és — csapatmunka

A comics mindenen túl, vagy mindenekelőtt — gazdasági tényező is. Egy rövid pillantás az előállítás és terjesztés módszereire ezt világossá teszi.

Mindkettőt szindikátusok szervezik, melyek a comics címével, témájával, alakjaival is rendelkeznek. Pl. minden további nélkül más rajzolónak adhatják egy széria, egy figura új és újabb történeteit, megvonhatják támogatásukat a rajzolótól, aki esetleg sokmilliós sikerszériák első alkotója is volt. A rajzolók jogaival egyébként az európai kiadók is meglehetősen szabadon bánnak, Franciaországban és Olaszországban nagyon sok olyan amerikai comics jelent, jelenik meg, melyen az eredeti szerzőt fel sem tüntetik, csak európai adaptálóját.

Egy amerikai comics-sorozat különböző módokon jöhet létre. A kiadók pl. széleskörű közvéleménykutatásokon állapítják meg a piac igényeit és mint megrendelők lépnek fel. Nagyobbrészt azonban az alkotók azok, akik ötleteiket felajánlják, vagy személyesen, vagy ügynökségek útján. Csak nagyon kevés, nagyon ismert, befutott és anyagilag is „két lábon álló” rajzoló engedheti meg magának, hogy ragaszkodjék pl. figurái tulajdonjogához.

A munka egy-egy epizód nagyon részletes tartalmi kivonatának vizsgálatával kezdődik és csak az elfogadás után kerülhet sor forgatókönyv, a dialógusok szétosztására a munkacsoportok között.

A team a munka természetes bázisa: az amerikai szerzőknek ugyanis hetenként átlagban hat fekete-fehér és vasárnapra egy színes történetet kell szállítaniok, a munkamegosztás tehát elkerülhetetlen. És a specializálódás azért szélesebb, mert egy-egy epizód elkészítéséhez is óriási dokumentáció szükséges. A comics ma már csaknem mechanikus szériatermékként jelentkezik és ezekben az egyéniség, a rajzoló sajátos, egyedi vonásait alig lehet felismerni.

Tabuk és klisék

„A comics-szerzőnek — írja Al Cap — minden vevőre tekintettel kell lennie, bel- és külföldi vevőre és persze mindenfajta korosztályra, foglalkozásra is . . . Az obszcenitás ugyanúgy tabu, mint Isten, a vallás és a napi politika . . . Tabu a válás is és a comics nem tűri a kegyetlenséget asszonyokkal, gyerekekkel és állatokkal szemben . . .

A témát és a magatartást a nagyon körülhatárolt játéktér határozza meg, a karakterizálást pedig szemüveg, a pipa vagy éppen a borotvált arc „helyettesíti”. Ez a megjelenítés azonban csak a szimpatikus és intelligens figurák számára van fenntartva, az ellenkező oldalon állók ugyanilyen külsődleges sablonokkal (sebhelyek, szakáll) válnak ellenszenves figurákká. Néhány intellektuális rajzolótól eltekintve (Capp, Pfeiffer, stb.) a mai amerikai comics „a fekete-fehér világot” ábrázolja, mert úgy tűnik ez az igénye azoknak, akikhez szól. A mai amerikai comics így tehát szélsőséges módon áll egy-egy cél szolgálatában, a comicshős pedig így és ezért élet és halál ura, s tehet olyanokat, melyeket egyébként csak az államhatalmat képviselő rendőr, detektív tehetne.

(Folyt. köv.)

Bemutatkozik:
Hegedűs László

1950-ben születtem. 1968-ban érettségiztem a pécsi Művészeti Gimnáziumban, majd Pesten elvégeztem a Kirakatrendezői Iskolát. 1973-ban kerültem a Kecskeméti Műterembe. Előtte kirakatrendezőként és filmgrafikusként dolgoztam. 1976-ban felvettek az Iparművészeti Főiskolára, amit nem kezdtem el. 1978-ban a Művészeti Alap tagja lettem. Grafikával és filmmel foglalkozom. A „Közhírré tárlatán" három grafikámat mutatom be.

Kiállításaim:

Kecskemét Művelődési Központ
Szolnok (Nyári Tárlat)
Szentendre
Szeged (Nyári Tárlat)
Szeged (Vajda László Stúdió)
Miskolc (illusztrációs pályázat II. hely)
Tihany (Kisgrafikai Triennálé)
Brno (alkalmazott grafikai biennálé II. hely)
Pécs (Rajz-drawing)
Stuttgart (plakátkiállítás)

Rajzfilmes munkáim:

Egér a Marson (háttér)
Alfa cipő (reklám, embléma)
Népmese sorozat (4 film háttere)
Vázlatok (egyedi film)
Fehérlófia (háttér)

